

บทความวิจัย (Research Article)

การศึกษาวิเคราะห์การขยายความหมายของคำเรียกอวัยวะ ตา ในภาษาไทย

ตามแนววรรณศาสตร์ปริชาน

Semantic Extensions of body part-term “Eye/ta/” in Thai

based on Cognitive Semantics analysis studies

นุชชรา พรหมนัส และปนัดดา ฤกษ์เปลี่ยน*

Nootsara Prommanat and Panadda Rerkplian*

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์กลุ่มความหมายของคำเรียกอวัยวะ ตา และกลไกความหมายและการขยายความหมายของคำเรียกอวัยวะ “ตา” ในภาษาไทย รวบรวมข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษาไทยโดยค้นหาคำว่า “ตา” คัดเลือกข้อมูลที่ปรากฏ 500 รายการข้อมูลในแต่ละประเภท (Genre) เป็นจำนวน 2,500 คำ และคัดเลือกข้อมูลความหมายที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงคในการวิจัยออก ได้แก่ ชื่อเรียก และความหมายของ ตา ที่เป็นสรรพนามแทนบุคคล (Grandfather, Person) นำมาคัดเลือกให้เหลือเฉพาะความหมายที่เกี่ยวข้องกับ ตา อันเป็นความหมายพื้นฐานเกี่ยวกับอวัยวะในร่างกาย เหลือข้อมูลทั้งสิ้น 1,890 ชุดข้อมูล โดยความหมายที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะ ตา มีคำว่า “ตา” ทั้งที่ปรากฏแบบโดด ๆ รวมถึงที่ปรากฏเป็นคำประสมหรือสำนวน จากการวิเคราะห์พบความหมายทั้งหมด 178 คำ จำแนกความหมายได้ 6 กลุ่มความหมาย ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ‘ความหมายเกี่ยวกับอวัยวะตา จำนวน 35 ข้อมูล กลุ่มที่ 2 ‘ความหมายเกี่ยวกับบุคคล’ จำนวน 2 ข้อมูล กลุ่มที่ 3 ‘ความหมายเกี่ยวกับการมองเห็น’ จำนวน 47 ข้อมูล กลุ่มที่ 4 ‘ความหมายเกี่ยวกับความคิด อารมณ์ การแสดงออก’ จำนวน 62 ข้อมูลกลุ่มที่ 5 ‘ความหมายเกี่ยวกับรูปพรรณสัณฐาน’ จำนวน 25 ข้อมูล และกลุ่มที่ 6 ‘ความหมายเกี่ยวกับเวลา’ จำนวน 7 ข้อมูล ผลการศึกษาความหมายที่หลากหลายนี้ เกิดขึ้นภายใต้กลไกทางความหมายเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความหมายต่าง ๆ กลไกทางความหมายที่พบได้แก่กลไกนามนัย อุปลักษณ์ กลไกอุปลักษณ์-นามนัย และห่วงโซ่อุปลักษณ์ พบการนามนัยที่ทำให้ความหมายอวัยวะตาเกิดความหมายใหม่คือ การนามนัยแบบการกล่าวถึงส่วนย่อยแทนส่วนใหญ่ ส่วนใหญ่แทนส่วนย่อย และจากสาเหตุแทนผลลัพธ์ ในส่วนกลไกอุปลักษณ์ พบโมโนทัศน์ 4 ประเภทได้แก่ ตา คือสิ่งมีชีวิต ตา คือสิ่งไม่มีชีวิต ตา คือพื้นที่และทิศทาง ตาคือภาชนะ โดยมีอุปลักษณ์ทางความหมายที่พบ 7 ชนิด ได้แก่ 1) อุปลักษณ์โมโนทัศน์ ตา คือมนุษย์ 2) อุปลักษณ์โมโนทัศน์ ตา คือ สัตว์ 3) อุปลักษณ์โมโนทัศน์ ตา คือ พืช 4) อุปลักษณ์โมโนทัศน์ ตา คือวัตถุ 5) อุปลักษณ์โมโนทัศน์ ตา คือ ช่อง 6) อุปลักษณ์โมโนทัศน์ ตา คือ เวลา และ 7) อุปลักษณ์โมโนทัศน์ ตา คือ พื้นที่ โมโนทัศน์ทางความหมายดำเนินภายใต้กิจกรรมทางปริชานที่สำคัญคือกลไกการเชื่อมโยงทางความหมายซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความหมายจำแนกได้ 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) ความหมายพื้นฐาน 2) ความหมายเกี่ยวกับอวัยวะ 3) ความหมายเกี่ยวกับสัณฐานกลม 4) ความหมายเกี่ยวกับช่องว่างและเวลา โดยในแต่ละกลุ่มความหมายนั้น

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200

Faculty of Humanities, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200

*Corresponding author; email: nootsara_prom@cmu.ac.th

(Received: 06 June 2024; Revised: 16 December 2024; Accepted: 19 December 2024)

DOI: <https://doi.org/10.14456/psruhss.2024.53>

ประกอบด้วยความหมายย่อยที่แตกออกจากความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นความหมายของคำเรียกอวัยวะ “ตา” นั้น ขยายออกจากแวดวงความหมายของอวัยวะในร่างกายออกไปอย่างมีลำดับด้วยเครือข่ายทางความหมาย กล่าวคือ คำว่า “ตา” หมายถึง อวัยวะบนใบหน้า เป็นความหมายพื้นฐาน ส่วนประกอบหนึ่งของอวัยวะในร่างกายขยายความหมายสู่ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ จากนั้น คำว่า “ตา” ความหมายส่วนประกอบของร่างกาย ขยายความหมายสู่ส่วนประกอบของสรรพสิ่ง ลำดับต่อมา คำว่า “ตา” จากความหมายที่เกี่ยวข้องกับส่วนของสรรพสิ่ง คุณสมบัติความเป็นวัตถุ พื้นที่ การบรรจุขยายความหมายสู่ความหมายเชิงนามธรรม และ ความหมายของคำว่า “ตา” ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของช่องว่าง ขยายความหมายสู่ “ช่วงของเวลา” ในที่สุด

คำสำคัญ: การขยายความหมาย คำเรียกอวัยวะ อรรถศาสตร์ปริชาน เครือข่ายความหมาย

Abstract

The purpose of this research study is to analyze the meaning categories of "eye/ta", meaning mechanism and semantic extensions of the word "eye" which is body part-term in Thai language. Data were collected from Thai language corpus database by searching for the word "eye" and selected 500 data items in each category (genre) was a total of 2,500 words and selected semantic information that was not relevant to the research objectives, such as names and the meaning of "ta", which is a personal pronoun. (grandfather, person) They were selected to leave only the meanings related to the “eye” in body part-term, which is the basic meaning of the body organs. A total of 1,890 data sets remains, with meanings related to the eye organ, with the word “eye” both appearing alone as well as appearing as a compound word or idiom form. From the analysis, a total of 178 words were found, classified into 6 types meaning. There are 1) ‘Eye body’s part’ 35 item; 2) ‘Person’ 2 item; 3) ‘Seeing’ 47 item, 4) ‘Thinking Mental and Emotion expression’ 62 item, 5) ‘Shapes’ 25 item 6) ‘Time’ 7 item. This variety of meanings occurring under the semantic mechanism, it is an important part that creates various meanings. The semantic mechanisms found include the metonymy, metaphor, metaphonymy and metaphorical chain, The metonymy, the meaning of ‘eye’ refer to the part instead of the whole part, part for whole and from causes instead of results. In the metaphorical mechanism found 4 conceptual: the eye is a living thing, the eye is a non-living thing, the eye is space and direction and the eye is the container. There are 7 semantic metaphors: 1) The eye is a human 2) The eye is an animal. 3) The eye is a plant. 4) The eye is an object. 5) The eye is a channel. 6) The eye is time. And 7) The eye is space. Meaning extensions concepts are operated under cognitive activities. The important thing is the mechanism of semantic networks, which is an important part that creates various meanings. From the research, it has been found that 4 main groups of shape 4 meaning about space and time, in each group of meanings there are sub-meanings that are separated from meanings can be classified, 1) basic meaning 2) meaning related to organs 3) meaning related to round shape, meaning of the word "eye" extends out of the circle which related to the organ shape of the body in an orderly through a network of paths. It is meant that is, the word "eye" referred to the visual organs on the face, which is the basic. Then the word "eye" expands meaning from the body part to the part of things, the word "eye" expanded its meaning from hole and space of an object to a more abstract meaning and, the last the word “eye” expanded its meaning from space to time meaning.

Keywords: Semantic extensions, Body part-term, Cognitive semantics, Semantics network

บทนำ

ปรากฏการณ์ของคำหลายความหมาย (Polysemy) เป็นอีกปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในแทบทุกภาษา ในสังคมที่แตกต่างกันย่อมมีวิธีการคิดที่แตกต่างกัน ส่งผลให้คำและความหมายที่สื่อสารนั้นแตกต่างกันออกไปด้วย ภาษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้เราเข้าใจถึงมโนทัศน์ที่แฝงฝังอยู่ในแต่ละสังคมได้ มนุษย์มีระบบปริชาณในการรับรู้ภาษาที่สามารถอธิบายได้ภายใต้กลไกทางสมองและประสบการณ์ที่สั่งสมผ่านทางประสาทสัมผัสทั้งห้า (Bodily Experiences) และการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ทางสังคมวัฒนธรรม (Socio-Cultural Experience) การศึกษาโดยใช้แนวคิดอรรถศาสตร์ปริชาณ (Cognitive Semantics) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของภาษาศาสตร์ปริชาณ (Cognitive Linguistics) เป็นทฤษฎีสำคัญที่จะสามารถอธิบายถึงมโนทัศน์การใช้ภาษาของผู้คนในแต่ละสังคมผ่านการให้ความหมายในภาษานั้น ๆ ว่ากลไกปริชาณที่สำคัญของระบบสมองของมนุษย์ในแต่ละสังคมมีวิธีการคิดและการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และมโนทัศน์ต่าง ๆ ได้อย่างไร ในการทำความเข้าใจต่อสรรพสิ่งต่าง ๆ นั้นจำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะประสบการณ์เกี่ยวกับร่างกาย เป็นสิ่งที่มนุษย์เราเข้าใจร่วมกันในทุกสังคม เพราะมนุษย์เรานั้นเกิดมาพร้อมร่างกายอันมีอวัยวะต่าง ๆ เป็นส่วนประกอบ ดังนั้นความเข้าใจพื้นฐานที่มีต่อสรรพสิ่งต่าง ๆ จึงเริ่มมาจากข้อจำกัดของร่างกายเป็นพื้นฐาน

ตัวอย่างความหมายของคำที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะในร่างกายซึ่งเป็นประสบการณ์พื้นฐานของมนุษย์ พบการใช้คำที่เกี่ยวข้องกับร่างกายในการเชื่อมโยงความหมายกับสรรพสิ่งในชีวิตประจำวันทั้งในภาษาไทยและภาษาอื่น ๆ เช่น หัวรถ ตาปลา หลังบ้าน หน้าเตียง หูโทรศัพท์ ตีนรถไถ ฯลฯ ในภาษาอังกฤษมีการใช้คำว่า *head office* (สำนักงานใหญ่), *background* (พื้นหลัง), *fish-eye* (เลนส์ในกล้องถ่ายภาพชนิดหนึ่ง) ฯลฯ ในภาษาจีนตัวอย่างเช่น 木耳 (ไม้+หู = เห็ดหูหนู) 门鼻子 (จมูก+ประตู = ตะขอสับประตู) 车的屁股 (รถ+ก้น=ท้ายรถ) ฯลฯ คำเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าเกิดการสร้างคำโดยการถ่ายโยงทางความหมายที่เปรียบจากสิ่งหนึ่งไปยังอีกสิ่งหนึ่ง คำที่สร้างขึ้นมานั้นจึงไม่ได้มีขอบข่ายความหมายถึงอวัยวะในร่างกายของคนเท่านั้น แต่กลายเป็นส่วนหนึ่งที่เรารู้จักเรียกรวมสรรพสิ่งอีกด้วย นอกจากอวัยวะต่าง ๆ ที่อ้างไปข้างต้นแล้ว อวัยวะหนึ่งที่ใช้เพื่อการรับรู้และมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตประจำวันมากที่สุดอวัยวะหนึ่งก็คือ ดวงตา เนื่องจากดวงตาเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้มนุษย์รับภาพจากภายนอก เกิดการรับรู้ข้อมูล การมองเห็นด้วยดวงตาทำให้มนุษย์เกิดความเข้าใจและเชื่อมโยงสรรพสิ่งภายนอกเข้าสู่การสื่อสารด้วยภาษา จึงกล่าวได้ว่าอวัยวะตามีความสำคัญเป็นพิเศษ หากมนุษย์เราไม่มีอวัยวะตาในการมองเห็นย่อมสื่อสารและสร้างปฏิสัมพันธ์กับสรรพสิ่งภายนอกได้ไม่สมบูรณ์ การดำรงชีวิตย่อมเป็นไปด้วยความยากลำบาก เพราะการมองเห็นสามารถรับรู้ข้อมูลได้ชัดเจนมากที่สุด (Leger Brosnahan, 1990)

บริบทของภาษานั้น อวัยวะตาถูกนำไปใช้ในความหมายที่หลากหลาย ทั้งความหมายตรง ความหมายเชิงเปรียบเทียบ สะท้อนให้เห็นว่าอวัยวะตา เป็นหนึ่งในคำที่มีปรากฏการณ์ของคำหลายความหมาย มีกระบวนการทางความหมายในแบบต่าง ๆ ในทำนองเดียวกันกับภาษาไทย คำว่า “ตา” นอกจาก ตา ที่หมายถึงอวัยวะแล้ว ยังมีความหมายอื่น ๆ ได้อีกด้วย

(1) แหล่ง <u>ตา</u> น้ำในธรรมชาติมีมาก	(2) ลูกเงาะ <u>ตา</u> โก๋ผลิตจากทองเหลือง
(3) เขาทำ <u>ตา</u> เขียวไล่ฉันทเมื่อเช้า	(4) กิริยาของเขาขัด <u>ตา</u> ผู้ใหญ่
(5) ความแค้นขึ้นหน้าขึ้น <u>ตา</u>	

ตัวอย่างที่ยกมานั้นจะเห็นได้ว่า คำว่า “ตา” ไม่ได้หมายถึงอวัยวะที่ใช้ในการมองเห็นเท่านั้น เรายังใช้เรียกรวมสรรพสิ่งอื่น ๆ นอกเหนือจากอวัยวะในร่างกายของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็น ตาน้ำ ที่หมายถึง น. ทางน้ำใต้ดินที่มีน้ำไหลไม่ขาดสาย ตาโก๋ ที่หมายถึง (1) น. ชื่อเครื่องหมายชนิดหนึ่ง มีรูปคล้ายตาโก๋ ดังนี้ ๑ ในหนังสือเก่า สำหรับเขียนขึ้นต้นวรรคหรือต้นบรรทัด, ฟองมัน ก็เรียก (2) น. โลหะที่ทำเป็นรูใช้เสียบมูผ้าหรือรูหนังเพื่อกันช่องสีก

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) รวมถึงคำกริยาประกอบที่ทำให้ความหมายของตาที่มีการเปรียบมากกว่าอวัยวะที่ใช้ในการมองเห็นในประโยคที่ (3) - (5) ทั้งนี้คำว่า “ตา” ยังหมายถึงการรับรู้ และการแสดงออกถึงอารมณ์ความรู้สึกได้ด้วยเพราะลักษณะของตาเดียวไม่ได้เกิดขึ้นจริง การขีดตา และขึ้นตา ก็ไม่ใช่สภาพของกริยาที่มีอยู่จริง ซึ่งจะเห็นได้ว่าความหมายของคำว่า “ตา” ถูกนำมาใช้ในบริบทของการเปรียบเทียบ

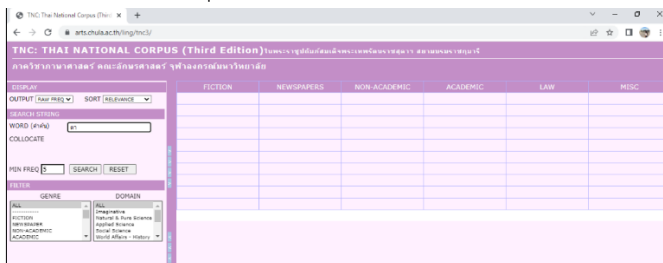
ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการขยายความหมายของคำเรียกอวัยวะ “ตา” ในภาษาไทยที่ปรากฏในทุกรูปแบบ โดยใช้ข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษาไทยเป็นฐานข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้เพื่อให้เห็นถึงบริบทการใช้ภาษาของผู้ใช้ภาษาไทยด้วยแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชานและอธิบายปรากฏการณ์คำหลายความหมายว่า คำเรียกอวัยวะ “ตา” ถูกขยายความหมายจากความหมายพื้นฐานอย่างไร โดยมุ่งหวังว่า การศึกษาในครั้งนี้จะเอื้อประโยชน์และสามารถเป็นแนวทางต่อการวิเคราะห์เชิงอรรถศาสตร์ปริชานในประเด็นอื่น ๆ ได้ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์กลุ่มความหมายของคำเรียกอวัยวะ “ตา” ในภาษาไทย
2. เพื่อวิเคราะห์กลไกความหมายและการขยายความหมายของคำเรียกอวัยวะ “ตา” ในภาษาไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

1.1 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล รวบรวมภาษาจาก เว็บไซต์คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [Thai National Corpus in Chulalongkorn University] ที่อยู่เว็บไซต์ : <https://www.arts.chula.ac.th/ling/tnc3/> คัดเลือกเฉพาะคำว่า “ตา” ในภาษาไทย เฉพาะความหมายที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะ ตา ที่ใช้ในการมองเห็น (Eye) อันเป็นส่วนหนึ่งของร่างกายมนุษย์ คำที่ปรากฏเป็น ตา ในความหมายอื่นจะอยู่นอกเหนือการวิจัยเช่น คุณตา (Grandfather) และชื่อของคน สัตว์ สิ่งของที่มีคำว่าตา เช่น สุวิตา นาทาชา ฯลฯ

ภาพ 1 ตัวอย่างการสืบค้นข้อมูลในคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ

รวบรวมคำว่า “ตา” ที่มีความหมายถึงอวัยวะอวัยวะในร่างกาย โดยรวบรวมจากเว็บไซต์คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ รวบรวมประโยคที่มีคำว่า “ตา” ประกอบอยู่ในทุกประโยคทุกตำแหน่ง ทั้งที่อยู่แบบโดด ๆ และ

ประกอบกับคำอื่น กำหนดคัดเลือกข้อมูล 500 ข้อมูลแรกในแต่ละประเภท (Genre) ยกเว้นประเภทกฎหมาย ตัดตัวอย่างประโยคที่ไม่เกี่ยวข้องกับคำว่าตาที่เป็นอวัยวะในแต่ละประเภทต่อไป

1.2 วิเคราะห์ข้อมูล ในการศึกษาความหมายของ ตา ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1.2.1 คัดเลือก คำว่าตาที่ปรากฏในแต่ละชุดข้อมูลที่ไม่ซ้ำกันมาจัดเรียงในโปรแกรม Microsoft Access หากความหมายของคำว่า “ตา” ปรากฏความหมายซ้ำกันให้ตัดออกและเหลือข้อมูลที่จะนำไปวิเคราะห์ได้ต่อไป

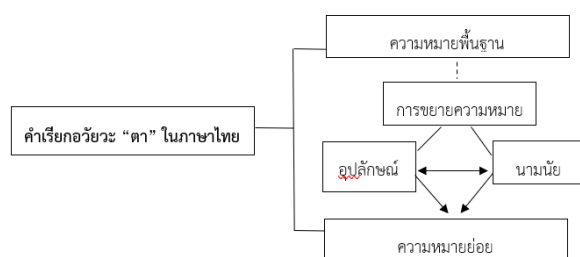
ลำดับที่	รายการคำ	ตัวอย่างข้อมูล	รหัสฐานข้อมูล
1	ตา	มาโดยจาก... (text)	INT004
2	ตา	เขา... (text)	INT008
3	ตา	เขา... (text)	LWTP5003
4	ตา	เขา... (text)	LWTP5003
5	ตา	เขา... (text)	LWTP5003
6	ตา	เขา... (text)	LWTP5004
7	ตา	เขา... (text)	LWTP5004
8	ตา	เขา... (text)	LWTP5004
9	ตา	เขา... (text)	LWTP5004
10	ตา	เขา... (text)	LWTP5004
11	ตา	เขา... (text)	LWTP5004

ภาพ 2 ตัวอย่างการบันทึกและจัดประเภทข้อมูลใน Microsoft Access

1.2.2 วิเคราะห์กระบวนการขยายความหมายของคำว่า “ตา” โดยเริ่มจากข้อมูลที่ปรากฏในความหมายประจำคำที่หมายถึงอวัยวะในร่างกาย จากนั้นวิเคราะห์ความหมายที่ปรากฏในแต่ละความหมายโดยใช้แนวคิดเรื่องกระบวนการทางความหมายตามแนวคิดนามนัย (metonymy) / แนวคิดอุปลักษณ์ (Metaphor) ของและคอฟแลจฮันสัน (Lakoff & Johnson (1980)

1.2.3 จัดกลุ่มความหมายโดยหาความหมายต้นแบบของคำเรียกอวัยวะ ตา ตามแนวคิดต้นแบบ (Prototype Theory) ของรอช Rosch (1977) และสรุปกระบวนการขยายความหมายของคำเรียกอวัยวะ “ตา” โดยเริ่มจากการกำหนดรหัสความหมายต้นแบบและความหมายที่ถูกขยาย ด้วยรหัส (Meaning networks code) A-Z (ตัวพิมพ์ใหญ่เป็นกลุ่มความหมายหลัก) และ a-n (n แทนด้วยตัวเลขที่เป็นความหมายย่อย) สุดท้ายแสดงการขยายความหมายโดยใช้ผังภาพตามแนวคิดเครือข่ายความหมายของไทเลอร์และเอแวนส์ (Tyler & Evans, 2003)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 3 กรอบแนวคิดการวิจัยเรื่องการขยายความหมายคำเรียกอวัยวะ ตา

ผู้วิจัยศึกษาความหมายของคำเรียกอวัยวะ ตา ทั้งความหมายที่เป็นความหมายพื้นฐาน และความหมายย่อยอื่น ๆ โดยอาจเป็นความหมายประจำคำหรือความหมายที่ใช้ในเชิงเปรียบ ก็ตาม พิจารณาจากข้อมูลการปรากฏของคำคลังข้อมูล “ตา” ที่ปรากฏในแบบต่าง ๆ เช่น ปรากฏแบบโดด ๆ สำนวน คำประสม ฯลฯ (ยกเว้นข้อมูลที่ปรากฏเป็นชื่อเฉพาะ เช่น สุวิชา นาดาชา ตา (grandfather) เกาะลันตา ฯลฯ) นำมาวิเคราะห์เพื่อจำแนกประเภทของความหมายโดยใช้แนวคิดต้นแบบและการจำแนกความหมายอย่างมีหลักการ จากนั้นวิเคราะห์กลไกความหมาย ซึ่งอาจเป็นกลไกนามนัยอุปลักษณ์ ฯลฯ และการขยายความหมายด้วยการอธิบายแผนภาพเครือข่ายความหมายตามลำดับ

ทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดต้นแบบของเอลิเนอร์ รอช

เอลิเนอร์ รอช (Rosch, 1977) ได้พัฒนาแนวคิดต้นแบบ (Prototype Theory) ขึ้นจากแนวคิดเรื่องจิตวิทยาการรู้คิดหรือ “จิตวิทยาปริชาน” (Cognitive Psychology) ซึ่งจัดหลักเกณฑ์การจำแนกความเป็นสมาชิกโดยใช้หลักการการเป็นต้นแบบโดยสังเขปต่อไปนี้ (1) การจัดจำแนกประเภทต่าง ๆ นั้น ใช้ต้นแบบเป็นหลักในการเทียบเพื่อหาสมาชิกที่มีความสอดคล้องกับต้นแบบ (2) การเป็นสมาชิกของกลุ่มนั้นพิจารณาจากคุณสมบัติที่มีความสอดคล้องกับต้นแบบ แต่ไม่จำเป็นต้องมีคุณสมบัติที่สอดคล้องกับต้นแบบทุกประการก็ได้ สามารถอิงจากบริบททางความหมายที่กำหนดความเหมือน ความใกล้เคียง หรือเงื่อนไขบางอย่างที่เอื้อให้สมาชิกนั้นมีความสอดคล้องบางประการกับต้นแบบ (3) สมาชิกแต่ละตัวของกลุ่มนั้น ๆ อาจมีคุณสมบัติที่ไม่เท่าเทียมกัน (4) ความสอดคล้องกับต้นแบบนั้นไม่ใช่สิ่งที่จำเป็นต้องเกิดขึ้น แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ เช่น บางครั้งสมาชิกอาจมีคุณสมบัติที่สอดคล้องกับต้นแบบทุกประการ หรือในกรณีที่ ไม่สอดคล้องกับคุณสมบัติของต้นแบบทุกประการนั้นก็ยังคงมีความเป็นสมาชิกเช่นกัน ซึ่งกล่าวได้ว่าสมาชิกนั้นเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มมากกว่าที่จะเป็นตัวแทนทั้งหมดของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกแต่ละตัวนั้นมีความ

เหมือนที่เข้าใจความเป็นต้นแบบมากน้อยต่างกัน (5) ในการจัดกลุ่มหนึ่ง ๆ นั้นอาจมีต้นแบบหลายต้นแบบได้ ซึ่งต้นแบบคือสมาชิกที่ดีที่สุดของกลุ่มนั้น (6) แนวคิดต้นแบบนั้นเป็นการจัดประเภทโดยใช้ความเข้าใจเกี่ยวกับต้นแบบคือความคิดโดยตรงของมนุษย์ แนวคิดต้นแบบนั้นเป็นส่วนสำคัญกับเรื่องของความหมาย เพราะการให้ความหมายนั้นเกิดจากความสัมพันธ์ของคำหลายความหมายและการจัดประเภททางความหมายของคำ ซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจการขยายความหมายออกจากความหมายหลัก ซึ่งสัมพันธ์กันระหว่างระบบปริชาน (Cognitive) กับประสบการณ์ทางด้านร่างกาย (Bodily Experience) กล่าวคือเราจะเข้าใจสิ่งที่เป็นามธรรมและใกล้ตัวมากที่สุดและขยายความเข้าใจไปสู่สิ่งที่เป็นามธรรมไกลห่างจากตัวเรา ให้ความหมายนั้นถูกขยายไปอย่างมีทิศทางตามลำดับ ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดต้นแบบของรอช (Rosch, 1977) และแนวคิดการจำแนกความหมายอย่างมีหลักการของไทเลอร์และเอนส์ (Tyler & Evans, 2003) ร่วมกันโดยจะอธิบายแนวคิดนี้เพิ่มเติมในหัวข้อที่ 3) ต่อไปเนื่องจากสัมพันธ์กับเรื่องการวิเคราะห์เครือข่ายความหมาย

2. แนวคิดอุปลักษณ์และนามนัยของจอร์จ เลคอฟและมาร์ค จอห์นสัน

จอร์จ เลคอฟ และมาร์ค จอห์นสัน Lakoff & Johnson (1980) กล่าวว่า อุปลักษณ์ไม่ได้จำกัดเพียงแค่เรื่องของภาษาหรือที่เกี่ยวข้องกับคำเท่านั้น แต่ยังเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับความคิดของมนุษย์ ซึ่งเป็นอุปลักษณ์ที่เกิดในระบบความคิดโดยที่มนุษย์เองใช้ภาษาไปตามธรรมชาติและไม่รู้ตัวว่าการใช้ภาษานั้นเป็นการเปรียบเทียบ อุปลักษณ์ที่เราใช้นั้นเกิดขึ้นและพบได้ทั่วไปในชีวิตประจำวันซึ่งอยู่ในระดับความคิดหรือที่เรียกว่าอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (Conceptual Metaphor) ทั้งนี้อุปลักษณ์ยังมีผลต่อระบบความคิดและการจัดโครงสร้างทางความคิดของผู้ใช้ภาษาในสังคมนั้น ๆ อีกด้วย อุปลักษณ์แสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงความคิดจากวงความหมาย 2 วงความหมาย ซึ่งแวดวงความหมายหนึ่ง ๆ จะสัมพันธ์กับแวดวงความหมายหนึ่ง ๆ เสมอ และแวดวงทางความหมายนี้ทำให้เราสามารถเข้าใจถึงกระบวนการขยายความหมายได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โครงสร้างของอุปลักษณ์จะมีวงความหมาย (Domain) 2 ประเภท ได้แก่ วงความหมายต้นทาง (Source Domain) และวงความหมายปลายทาง (Target Domain) ซึ่งในวงความหมายต้นทางจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความหมายรูปธรรม และความหมายปลายทางเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เป็นามธรรมมากกว่า ซึ่งจากตัวอย่างคำว่า **indefensible**, **Won** และ **attacked** ล้วนเป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวกับการทำสงครามทั้งสิ้น ซึ่งอยู่ในกรอบแวดวงความหมายแวดวงหนึ่ง มีบริบทที่กล่าวถึงการโต้แย้ง ซึ่งอยู่ในอีกแวดวงความหมายหนึ่ง สะท้อนให้เห็นในอุปลักษณ์ว่า [การโต้แย้ง คือ สงคราม] โดยถ่ายโยงความคิดจากความหมายต้นทางคือ การโต้แย้ง ไปยังแวดวงความหมายปลายทาง คือ สงคราม ซึ่งมีความเป็นามธรรมกว่า แสดงให้เห็นถึงคุณสมบัติของการสื่อสารผ่านความคิดที่ซ่อนอยู่ของคนอังกฤษ

แวดวงความหมายต้นทาง

Source: [WAR]

The opponent →

Plan or strategies in war →

Attack the opponent →

Defend our land →

Gain and lose ground →

Win or lose war →

แวดวงความหมายปลายทาง

Target: [ARGUMENT]

The person we are arguing with

Plan or strategies in argument

Attack other position

Defend our position

Gain and lose position

Win or lose argument

(Lakoff & Johnson, 1980)

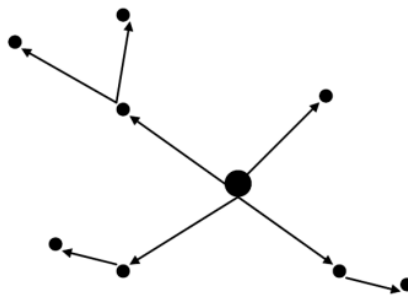
ในส่วนของการบวนการนามนัย (Metonymy) เลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980) กล่าวถึงรูปแบบของนามนัยในหลายลักษณะได้แก่ ส่วนย่อยแทนส่วนใหญ่ (the part for whole) ผู้ผลิตแทนผลิตภัณฑ์ (producer for product) หรือเรียกอีกอย่างว่าผลลัพธ์แทนสาเหตุ (result for cause) สิ่งที่ถูกใช้แทนผู้ใช้ (Object used for user) ผู้ควบคุมแทนสิ่งที่ถูกควบคุม (controller for controlled) องค์กรแทนบุคคลผู้รับผิดชอบ (institution for people responsible) สถานที่แทนองค์กร/สถาบัน (the place for the institution) และที่เกิดแทนเหตุการณ์ (the place for the event) ซึ่งต่างจาก

3. แนวคิดเครือข่ายความหมายของไทเลอร์และอีเวียน เอแวนส์

เอแวนส์และกรีน (Evans & Green, 2006) ได้อธิบายถึงคำศัพท์ (lexical item) ที่แตกออกมาได้หลากหลายความหมายนั้น เหมือนกับรัศมีความหมายที่แผ่กระจายออกมาจากความหมายต้นแบบ โดยใช้วิธีการอธิบายด้วยแผนภาพ ซึ่งจอร์จ เลคอฟฟ์ (อ้างถึงใน นัชชา ธิระสาโรจ, 2559) กล่าวว่า ความหมายที่เจ้าของภาษาส่วนใหญ่ตัดสินว่าเป็นความหมายที่ชัดเจนกว่าความหมายอื่น ถือว่าเป็นความหมายที่มีลักษณะใกล้เคียงกับต้นแบบมากที่สุด โดยยกตัวอย่างการอธิบายคำหลายความหมายของคำบุพบท 'over' ในภาษาอังกฤษ

(1)	a. The picture is <u>over</u> the sofa.	ABOVE
	b. The ball landed <u>over</u> the wall.	ON THE OTHER SIDE
	c. The car drove <u>over</u> the bridge.	ACROSS
(2)	Jane has a strange power <u>over</u> him.	CONTROL

จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่าความหมาย over (1) ในส่วนความหมาย a b และ c ต่างกันเพียงเล็กน้อย และตัวอย่าง (1a) เป็นลักษณะของความหมายที่ใกล้เคียงกับความหมายต้นแบบมากที่สุดคือความหมายที่สื่อถึงทิศทาง ซึ่งความหมายที่ (2) นั้นแทบไม่เกี่ยวข้องกับความหมายที่ (1) เลยเนื่องจากเป็นความหมายของการควบคุม จะเห็นได้ว่าคำหนึ่งคำนั้นมีได้ทั้งความหมายโดยตรงและความหมายโดยนัยที่ต้องอาศัยประสบการณ์รวมถึงความเข้าใจในการวิเคราะห์ ทั้งนี้ตามแนวคิดของเลคอฟฟ์ ได้เสนอแผนภาพเพื่อช่วยอธิบายลักษณะของการขยายความหมาย โดยที่ความหมายที่ใกล้เคียงกับต้นแบบจะอยู่ใกล้ศูนย์กลางทางความหมายและความหมายที่แตกออกมาอยู่ในระยะที่ไกลออกไปจะเป็นความหมายขยายขอบดังแผนภาพ

ภาพ 4 แผนภาพแสดงการแตกรัศมีความหมาย (Radial Categories) ที่ถูกขยายออกมา

ที่มา : Evans & Green (2006)

คำหนึ่งคำสามารถเกิดความหมายได้หลากหลายด้วยกลไกทางความหมายต่าง ๆ ความหมายของคำที่ใช้ในการสื่อสารนั้นล้วนสามารถอธิบายให้เห็นถึงที่มาของความหมายเดิมและเครือข่ายทางความหมายที่สามารถแต่งออกได้หลาย ๆ แบบ ไทเลอร์และอีเวียน เอแวนส์ (Tyler & Evans, 2003) แสดงแผนภาพเครือข่ายทางความหมาย (Semantic Networks) เพื่อให้เห็นถึงความหมายต้นแบบและความหมายอื่น ๆ ที่ขยายออกมา โดยความหมายต้นแบบต้องเป็น

ความหมายที่มีความสัมพันธ์กับความหมายอื่น ๆ ที่อยู่ในเครือข่ายความหมาย ซึ่งอาศัยหลักเกณฑ์จำแนกความหมาย โดยใช้แนวทางตามทฤษฎีคำหลายความหมายอย่างมีหลักการ (Principled Polysemy) ดังนี้

1. หาความหมายที่เป็นต้นแบบหรือความหมายศูนย์กลาง (Central Sense) ของกลุ่มความหมาย (Radical Category) ได้

2. แยกความหมายต่าง ๆ ของคำหลายความหมายได้ รวมถึงแยกความหมายที่ไม่ต้องอาศัยบริบทออกจากความหมายที่ต้องอาศัยบริบท (Context-Dependent) ได้ หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าเป็นการแยกระหว่างความหมายของคำจริง ๆ ออกจากความหมายที่คลุมเครือ (Vagueness)

นอกจากนี้ในส่วนของการจำแนกความหมายผู้วิจัยได้นำแนวการวิเคราะห์คำหลายความหมายตามแนวคิดคำหลายความหมายอย่างมีหลักการ (Principled Polysemy Approach) เข้ามาเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์อีกด้วย เนื่องจากเป็นเกณฑ์ที่สัมพันธ์กันระหว่างการจำแนกความหมายและเครือข่ายความหมาย ซึ่งเป็นแนวคิดที่ถูกพัฒนาจากทฤษฎีต้นแบบ อาศัยการวิเคราะห์ที่ใช้หลักเกณฑ์ที่มีความแน่นอน โดยเริ่มจากการหาความหมายที่เป็นความหมายต้นแบบ และนำมาจัดจำแนกตามประเภทกลุ่มความหมายตามเกณฑ์ที่ช่วยลดความคลุมเครือทำให้สามารถแยกความแตกต่างระหว่างความหมายได้อย่างแม่นยำมากขึ้น ซึ่งไทเลอร์และเอเวนส์ ได้พัฒนาแนวคิดนี้ขึ้นและกำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์ไว้ 3 อย่าง ดังนี้ 1) **เกณฑ์ทางความหมาย (meaning criterion)** คือ ความหมายที่แยกออกมาเป็นความหมายใหม่ได้จะต้องเป็นความหมายที่ปรากฏความหมายเพิ่มเข้ามา ไม่ปรากฏซ้ำในความหมายอื่น 2) **เกณฑ์ทางมโนทัศน์ (concept elaboration criterion)** คือ ความหมายที่แยกออกมาใหม่ ต้องมีลักษณะของมโนทัศน์ที่แตกต่างกันจากกลุ่มความหมายอื่น ๆ สามารถสังเกตได้จากรูปภาษาหรือระดับภาษาโดยดูจากบริบทรวมของคำที่ปรากฏในประโยค 3) **เกณฑ์ทางไวยากรณ์ (grammatical criterion)** คือ ความสัมพันธ์ทางวากยสัมพันธ์ในความหมายที่ต่างกันอาจมีรูปแบบโครงสร้างทางไวยากรณ์ของภาษาที่ต่างกัน ซึ่งอาจมีลักษณะเฉพาะต่างกันไปตามความหมายแต่ละแบบด้วย

สำหรับการทดสอบนั้นจำเป็นที่จะต้องผ่านเกณฑ์แรกคือเกณฑ์ทางความหมายเป็นอย่างน้อย 1 เกณฑ์และเกณฑ์มโนทัศน์อีกหนึ่งเกณฑ์ หรือผ่านในทุก ๆ เกณฑ์ตามลำดับ เมื่อการทดสอบผ่านเงื่อนไขจึงจะถือว่ารายการคำที่นำมาทดสอบนั้นเป็นกลุ่มความหมายใหม่ที่แยกออกมาจากความหมายเดิมได้

ผลการวิจัย

1. **การจำแนกกลุ่มความหมาย** จากการวิเคราะห์ตามแนวคิดต้นแบบและจำแนกด้วยเกณฑ์คำหลายความหมายอย่างมีหลักการ ผู้วิจัยพบกลุ่มความหมายที่มีการแบ่งแยกกลุ่มที่ชัดเจน เมื่อคำว่า “ตา” นำมาจัดเรียงตามความหมายที่ไล่ต้นแบบของความเป็นอวัยวะในระยะความหมายที่พบไล่ไปไกลทำให้เราทราบได้ว่า คำว่า “ตา” นั้นมีความหมายมากกว่าการเป็นอวัยวะหนึ่งของร่างกาย ตลอดจนมีความหมายออกห่างจากต้นแบบเช่นเรื่องของเวลา ซึ่งสามารถกล่าวในภาพรวมเป็นผลการวิเคราะห์และจำแนกความหมายของคำเรียกอวัยวะ ตา ในภาษาไทยได้ดังนี้

ผลการวิเคราะห์พบความหมายทั้งหมด 178 คำ จำแนกความหมายได้เป็น 6 กลุ่มตามแนวคิดต้นแบบ และเกณฑ์การวิเคราะห์คำหลายความหมายอย่างมีหลักการพบผลการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็น ประเด็นที่หนึ่ง เกณฑ์ทางความหมาย จะเห็นได้ว่าความหมายที่พบนั้นมีการกระจายตัวกันเป็นกลุ่มและมีความหมายย่อยหลายประเภท อันได้แก่ ความหมายของอวัยวะความหมายที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมนุษย์ เช่น การอ้างถึงตัวบุคคล ตลอดจนความหมายเชิงนามธรรมเช่น การเป็นที่รัก ความหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้สายตาการมองเห็น ความหมายการแสดงออกผ่านสายตา, ความหมายที่เกี่ยวข้องกับสัญญาณ ที่อธิบายใช้เรียกส่วนประกอบของสรรพสิ่ง ไม่ว่าจะเป็นส่วนประกอบของอวัยวะในร่างกายมนุษย์ วัตถุ พืช หรือแม้แต่สถานที่, ความหมายเกี่ยวกับ

ช่องว่างและวัตถุใด ๆ ที่ประกอบด้วยช่อง ลวดลาย, แนวทางการประพฤติปฏิบัติ ตลอดจนเรื่องของ เวลา ซึ่งไกลห่างจากความหมายของอวัยวะในร่างกายมากที่สุด

ในประเด็นที่สองคือแง่ของเกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ พบว่าในลักษณะของบริบททางความหมายที่อาศัยความเข้าใจในรูปภาษาที่ปรากฏพบว่า มีการปรากฏที่หลากหลายทั้งในรูปแบบของการปรากฏร่วมกับคำกริยากิริยาที่ดี หรือคำนามในลักษณะคำประสม ตลอดจนการปรากฏแบบโดด ๆ และแบบสำนวนก็ดี การวิเคราะห์มโนทัศน์ร่วมด้วยทำให้เราเข้าใจความหมายและการใช้ความเข้าใจที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นว่าแต่ละความหมายอาศัยมโนทัศน์บางประการที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเช่นในเรื่องของปฏิกิริยาเชิงกายภาพของดวงตา การเปิด-ปิด การรับเข้า การส่งออก คำกริยาแสดงสภาพทำให้เราสามารถจัดกลุ่มที่แตกต่างกันระหว่างระบบการรับเข้าที่สัมพันธ์กันระหว่างการมองเห็นและการรู้คิด และการแสดงออกสัมพันธ์กับเรื่องอารมณ์ความรู้สึกและการแสดงออกเชิงพฤติกรรม เป็นต้น ทั้งนี้ในระยะหลังจะพบได้ว่าความเข้าใจเรื่องของมนุษย์นั้นถูกขยายออกไปเป็นเรื่องของสื่อนฐานสรรพสิ่ง เรื่องช่องว่างและเวลาในที่สุด เนื่องจากมโนทัศน์ที่สอดคล้องกันทางความหมายและเป็นสิ่งสามารถอธิบายได้ว่าเหตุใดผู้ใช้ภาษาจึงคิดเช่นนั้น

ในประเด็นสุดท้ายคือเกณฑ์ทางไวยากรณ์ พบว่าคำเรียกอวัยวะ ตา นั้นมิได้มีความเปลี่ยนแปลงเชิงไวยากรณ์เมื่อพิจารณาจากบริบทในทุกข้อมูลจะเห็นได้ว่า คำว่า ตา นั้นทำหน้าที่เป็นคำนามในทุกบริบท ทั้งในรูปแบบของการเป็นประธานและตามด้วยคำกริยาได้ การเป็นนามวลีได้ หรือแม้กระทั่งการปรากฏในรูปคำประสมหรือสำนวนก็ดี ทั้งนี้พบการทำหน้าที่เป็นลักษณนามเมื่อปรากฏหลังจำนวนนับ ปรากฏการณ์นี้แสดงให้เห็นคุณสมบัติและโครงสร้างของการเป็นคำนามอย่างหนึ่งคือ สามารถที่จะพัฒนาความหมายของตัวเองให้อยู่ในรูปของลักษณนามได้ ดังตารางสรุปผลการวิเคราะห์จำแนกความหมายของคำเรียกอวัยวะ ตา ต่อไปนี้

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์และจำแนกความหมายของคำเรียกอวัยวะ ตา ในภาษาไทย

ความหมาย	จำนวน ข้อมูลที่พบ	ตำแหน่งการปรากฏ	เกณฑ์การจำแนก ความหมาย
1 ‘ความหมายเกี่ยวกับอวัยวะตา’ รายการคำที่พบ ได้แก่ กระຈกตา แก้วตา(เลนส์ในดวงตา) ไก่ตาแตก เข้าตา(ฝุ่นเข้าตา) เคืองตา ดวงตา ตากลม ตาคม(ลักษณะของดวงตาโตและเข้ม) ตาเคียว ตาทำงาน ตาเปล่า ตาแมว1 (ตาของสัตว์) ตาเรียว ตาโรย ตาใส1 (ลักษณะตาของปลา) ทั้งูทั้งตา ปิดตา1 (หลับตา) ตาสว่างโพลง (อาการที่ตาเปิดออก) เปิดตา1 (ลืมตา) พริบตา1 (อาการกะพริบตา) เพลี้ยตา ม่านตา ล้างตา ลูกตา วั่นลูกตา สองตา แสบตา หน่วยตา หัวตา หางตา หายหน้า หายตา ล้างหน้าล้างตา เช็ดหน้าเช็ดตา เกินหน้าเกินตา และ ขึ้นหน้าขึ้นตา	35	คำนาม ‘ตา’ ปรากฏลำพัง คำนาม ‘ตา’+ส่วนขยาย (ตา+V.) ส่วนมูลฐานคำประสม (N.+ตา)	(ความหมายพื้นฐาน)
2 ‘ความหมายเกี่ยวกับบุคคล’ รายการคำที่พบ ได้แก่ ตากล้อง และ แก้วตา	2	สำนวน ส่วนมูลฐานคำ ประสม (ตา.+N.)	ผ่าน 2 เกณฑ์ (เกณฑ์ 1 และ เกณฑ์ 2)

ความหมาย	จำนวน ข้อมูลที่พบ	ตำแหน่งการปรากฏ	เกณฑ์การจำแนก ความหมาย
3 ‘ความหมายเกี่ยวกับการมองเห็น’ รายการคำที่พบได้แก่ กรอบทูกรอบตา กระทบกระแทกตา กินด้วยตา ไกล่ตา โกลตา งามตา จ้องตา จับตา จำเรียดา เจนตา ช้อนตา ชินตา ขึ้นตา ตบตา ตระการตา ตาจับ ตาและ ตาดี ตาบอด ตาที่สาม ตาไม่กะพริบ ตาว้าง ตาไว ตาแหกดู เต็มตา หนักตา นรกที่ตา เนียนตา บาดตา บุญตา เปิดตา2ปิดตา2 แผลกตา ผ่านตา พรางตา เพลินตา ไม่ว่างตา รื่นตา ระคายตา ร้าคาญตา ลับตาลานตา สบายตา สอดตา สะอาดตา เห็นกับตา อาหารตา อิ่มตา	47	คำนาม ‘ตา’+ส่วนขยาย (ตา+V.) ปรากฏร่วมกับ กริยารับรู้ เช่น (ตา+เห็น V.) (ตา+มองดู V.) (ตา+จ้อง V.) ฯลฯ ปรากฏร่วมกับกริยาบอก สภาพ เช่น (ตา+หลับ V.) (ตา+ปิด V.) (ตา+เปิด V.) (แหก V.+ตา) ฯลฯ ส่วนวน	ผ่าน 2 เกณฑ์ (เกณฑ์ 1 และ เกณฑ์ 2)
4 ‘ความหมายเกี่ยวกับความคิด อารมณ์ การแสดงออก’ รายการคำที่พบ ได้แก่ ก้มหน้าก้มตา (จดจ่อใช้สมาธิ) โกวตาแตก เกินหูเกินตา (ไม่รับรู้) ขยิบตา ขวางตา เข้าตา2 ดวงตาเป็นหน้าต่างของหัวใจ ตาขวาง ตาขาว (กลัว) ตาเข้มนิ่ง ตาเขี้ยว ตาแข็งกร้าว ตาต่อตา ฟันต่อฟัน ตาคว่า ตาโต ตาเป็นมัน ตายิ้ม ตาเย็นชา ตาเยิ้ม ตาร้อน ตาวาว ตามีแวว ตาใส 2 (แสดงความบริสุทธิ์) ในดวงตามีกองเพลิง เบิกตา รกตา (ร้าคาญใจ) แหวตา ส่งตาส่งใจ สู้ยิบตา หน้าขึ้นตาบาน ออกนอกหน้านอกตา ก้มหน้าก้มตา จับตามอง ตั้งตา (รอ) ตั้งตา ตั้งใจ ตายตาหลับ ตาสับปะรด (คอยให้ความสนใจ) 2 เป็นหูเป็นตา ล่อตา ลอยหน้าลอยตา หมายตา เอาตาไปไร้ กระจางตา มีตา ตาแหลม ตาทิพย์ ตาสว่าง (เข้าใจ) 1 ตามัวตาบอด หมิ่นตา ตาดี 2 หูตากว้างไกล ตาสว่าง 2 ตาต่ำ ตากระจาง 2 ปิดตา (ไม่สนใจ) 3, เปิดตา (เปิดใจรับรู้) หลับตาตาม หลอกตา แหกตา 2	62	คำนาม ‘ตา’+ส่วนขยาย (ตา+V.) กริยาบอกสภาพ ของวัตถุ (ตา+ดี V.) (ตา+ร้อน V.) (ตา+วาว V.) (ตา+เขี้ยว V.) ฯลฯ กริยาแสดงอาการ (ตา+ ขวางV.) (ตา+ เข้มนิ่งV.) ฯลฯ กริยาการเคลื่อนไหว (เปิดเข้า V.+ตา) (ออก V.+ตา) ฯลฯ ส่วนวน	ผ่าน 2 เกณฑ์ (เกณฑ์ 1 และ เกณฑ์ 2)
5 ‘ความหมายเกี่ยวกับรูปพรรณสัณฐาน’ รายการคำที่พบ ได้แก่ ตาตุ่ม ตาดตาตึกแตน ตากบ ตาปลา ชันตาแมว กล้องสองตา ตาแมว ตาวัน ตาหน้า กระซอนลวด ตาถี่ ช่องตา ชินตาหนู ตาข่าย ตาสี่เหลี่ยมบนผ้า ตาอวน ตาผ้าพัน มุ้งตาเม็ดผักชี แผ่นดินเป็นตาผ้า แผ่นฟ้าเป็นแมงมุม ตากล้า (หน่วยนับเป็นแปลง) ตา(หน่วยนับเป็นการเดินบรรจุในหนึ่งช่องของตัวหมาก	25	ส่วนมูลฐานคำประสม (ตา.+วัตถุ N.)	ผ่าน 2 เกณฑ์ (เกณฑ์ 1 และ เกณฑ์ 2)
6 ‘ความหมายเกี่ยวกับเวลา’ รายการคำที่พบ ได้แก่ ตา (คราว) 2, พริบตา (ชั่วขณะ) 2 นิดล้าตา เข้าตาอับ ตาดีได้ ตาร้ายเสีย ตารางชีวิต ตาม้าตาเรือ (เวลาที่ควรหรือไม่ควรทำ)	7	คำนาม ‘ตา’ ปรากฏลำพัง นามวลี (คำนาม ‘ตา’+บุพ บท) (คำนาม ‘ตา’+ วิเศษณ์) ส่วนวน ‘ตา...’	ผ่าน 2 เกณฑ์ (เกณฑ์ 1 และ เกณฑ์ 2)

2. กลไกความหมายและการขยายความหมายของคำเรียกอวัยวะ “ตา” ในภาษาไทย ความหมายทั้งหมด 6 ความหมายดังที่นำเสนอผลการจัดกลุ่มตามเกณฑ์ไปแล้วนั้น เกิดจากกลไกการขยายความหมายจากความหมายต้นแบบ การขยายความหมายดังกล่าวนี้เกิดจากกลไกทางความหมายทั้งกลไกนามนัย อุปลักษณ์ กลไกอุปลักษณ์-นามนัย และห่วงโซ่อุปลักษณ์ พบกลไกนามนัยที่ทำให้ความหมายอวัยวะตาเกิดความหมายใหม่คือ การนามนัยแบบการกล่าวถึงส่วนย่อยแทนส่วนใหญ่ ส่วนใหญ่แทนส่วนย่อย และจากสาเหตุแทนผลลัพธ์ ดังตัวอย่างการวิเคราะห์คำว่า *ไกลตา ตากล้อง และเป็นหูเป็นตา* ต่อไปนี้

ตัวอย่างการวิเคราะห์

ไกลตา : “...๑๗ ก็ไม่พิสดารอะไรเลยเป็นเพียงที่สำหรับอังกฤษนครเทศพวกนักโทษและบุคคลที่สังคมไม่พึงปรารถนาให้มาอยู่ไกลหู*ไกลตา*เท่านั้นเอง จนเมื่อชุมชนก่อตัวขึ้นและค่อยขยายเป็นอาณานิคมเจริญรอยตามรุ่นพี่ด้วยการทำไร่ข้าวบ้าง คราม และยาสูบ... (ACSS070)”

ชนิดนามนัยที่พบ ส่วนย่อยแทนส่วนใหญ่ (the part for whole)

ความหมายนามนัย : ตาแทนการมองเห็น (Eye for seeing)

ความหมาย: อยู่ไกลจากการรับรู้-มองเห็นของบุคคลนั้น

ตากล้อง : “...ดูจบทก็ต้องออกปากชมเรื่องความสมบูรณ์ในการสร้างภาพยนตร์ เรื่องภาพสวยงามนั้นหายห่วง เพราะนอกจากความเป็น*ตากล้อง*ของคุณจิระแล้ว คุณจิระยังได้คุณแดง ตากล้องมือดีของวงการอีกคนมาถ่ายให้ การคัดเลือกนักแสดงก็ดูใกล้เคียงกับบทประพันธ์ (MG129)...”

ชนิดนามนัยที่พบ ส่วนย่อยแทนส่วนใหญ่ (the part for whole)

ความหมายนามนัย : ตาแทนการมองเห็น (Eye for seeing)

ความหมาย: ผู้ชำนาญ อาชีพช่างถ่ายภาพ

เป็นหูเป็นตา : “...ดิฉันหันไปพูดกับพี่เลี้ยง เธอเก็บของกลับบ้านไปเลยนะ อ้วน คราวหน้า*เป็นหูเป็นตา*ให้คุณด้วย แต่ถ้าบอกอะไรคุณซาก็ไม่ไหวเหมือนกัน (BIO020)...”

ชนิดนามนัยที่พบ ส่วนย่อยแทนส่วนใหญ่ (the part for whole)

ความหมายนามนัย : ตาแทนคน (Eye for person)

ความหมาย: คอยสอดส่องดูแลแทน

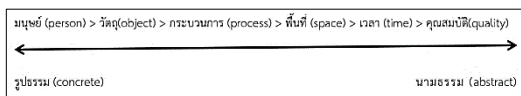

เมื่อพิจารณาจากแผนภาพความหมายนามนัยตามบริบทข้างต้นจะพบว่า ทั้งสามคำนี้ต่างมีกลไกนามนัยเป็นสำคัญ คือการกล่าวถึงส่วนย่อยแทนส่วนใหญ่ได้แก่ ทักษะการมองเห็นเป็นส่วนหนึ่งในหน้าที่ที่เกิดขึ้นตามกายภาพของดวงตา และตาเป็นองค์ประกอบย่อยของบุคคล ในความหมายของการไกลตา คือการไกลจากดวงตา และไกลจากการมองเห็น ในความหมายของการมองเห็นด้วยตาเนื้อจึงเป็นความหมายอ้างอิง ดวงตาแทนการมองเห็น (Eye for seeing) และในบริบทต่อมาคือส่วนย่อยแทนส่วนใหญ่ของคำว่า เป็นหูเป็นตา ซึ่งความหมายที่อ้างอิงถึงดวงตาแทนคน (Eye for person) นั้นเอง ซึ่งจะพบได้ว่าแวดวงความหมายยังอยู่ในแวดวงเดียวกัน

ทั้งนี้ ของคำว่า ตา นั้น มีได้อยู่เพียงความหมายพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะในร่างกายในความหมายที่เป็นรูปธรรม ซึ่งเลคอฟฟ์ และจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980) กล่าวว่า การขยายความหมายผ่านกระบวนการอุปลักษณ์ มีส่วนสำคัญที่ทำให้ความหมายรูปธรรมเข้าหาความเป็นนามธรรมได้มากที่สุด การอธิบายด้วยกลไกอุปลักษณ์ทำให้เห็นทิศทางของความหมายของส่วนในอวัยวะของร่างกาย (body parts) นั้นสามารถขยายมโนทัศน์ความหมายออกไปได้ไกลจากเดิมมากเพียงใด ซึ่งมนุษย์มีพื้นฐานความเข้าใจผ่านประสบการณ์ทางร่างกายมาก่อนที่จะเชื่อมโยงประสบการณ์และมโนทัศน์เข้าหาสิ่งอื่นที่อยู่ภายนอกร่างกายตนเองตามห่วงโซ่อุปลักษณ์ (Metaphorical

chain) โดยอธิบายทิศทางการขยายความหมายตามแฉวงความหมายตามลำดับดังต่อไปนี้ (กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา, 2559 อ้างถึงใน ไฮเนอ และคณะ (Heine et al., 1991)

กระบวนการขยายความหมายภายใต้กลไกอุปลักษณ์ เป็นกลไกทางความหมายที่สำคัญที่สุด ทำให้ความหมายของอวัยวะ ตา ขยายความหมายสู่แฉวงความหมายต่าง ๆ โดยมีกลไกนามนัยซึ่งเป็นกลไกหนึ่งที่น่าประจักษ์ชัด เนื่องจากมนุษย์เราใช้อุปลักษณ์ในชีวิตประจำวันอยู่ตลอดเวลาเพื่อเปรียบสิ่งที่ใกล้เคียงที่สุดไปสู่การอธิบายสิ่งที่อยู่ไกลตัวออกไป

2.1 มนุษย์ (person) > อวัยวะตา เป็นอวัยวะที่รับแสง ภาพ ใช้ในการมองเห็น เป็นอวัยวะที่อยู่บนใบหน้า มีลักษณะกลมเรียบ

2.2 วัตถุ (object) > เปรียบสิ่งรอบตัวโดยใช้สัจฐานของรูปอวัยวะตาทั้งที่เป็นอวัยวะตาของมนุษย์และสัตว์ จำลองเป็นส่วนประกอบของสรรพสิ่งภายนอก เช่น ตาของพืช ตาของวัตถุ ตาของท้องฟ้า รวมถึงสถานที่ที่มีสัญลักษณ์ที่คล้ายกับรูปสัจฐานของตา หรือวัตถุที่มีลักษณะป้อนขึ้นจากพื้นผิว

2.3 กิจกรรม (activity/process) > เราเปรียบเทียบกิจกรรมบางอย่างในชีวิตประจำวันเป็นส่วนหนึ่งของความหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ดวงตา เช่น เรื่องของการถ่ายภาพสู่แฉวงทางความหมายของอาชีพที่ใช้ดวงตา, กิจกรรมการเล่นหมากรุก, อุปลักษณ์การกินกับความหมายของการมองเห็น (Seeing is Eating) เป็นต้น

2.4 พื้นที่ (space) > จากสัจฐานช่องว่างภายในดวงตาหรือที่เรียกว่ารูม่านตา สู่ความหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของช่องว่างทั้งช่องว่างที่มีลักษณะเป็นทรงกลมและช่องว่างที่มีลักษณะเป็นแนวนานหรือสี่เหลี่ยม รวมถึงช่องว่างที่ทำให้เกิดความหมายเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ลวดลายขึ้นภายในช่องต่าง ๆ

2.5 เวลา (time) > ความหมายเกี่ยวกับเรื่องของเวลา รอบของเวลา คราว โอกาส ที่เกิดจากการอิงความหมายของการเล่นเกมในพื้นที่ของช่องตารางหมากรุก

2.6 คุณสมบัติหรือสิ่งที่เป็นามธรรม (quality) > ความหมายกับสิ่งที่เป็นามธรรมเป็นเช่นความหมายเกี่ยวกับความคิด การแสดงออกด้านอารมณ์ความรู้สึก การประพฤติปฏิบัติ

เมื่อพิจารณาความหมายทั้งหมด 6 แฉวง ความหมายได้แก่ ‘อวัยวะ ตา’, ‘บุคคล’, ‘การมองเห็น’, ‘ความคิด อารมณ์ การแสดงออก’, ‘รูปพรรณสัจฐาน’, ‘เวลา’ สามารถอธิบายด้วยห่วงโซ่อุปลักษณ์ตามลำดับได้ตามแฉวงความหมาย ทำให้พบการขยายความหมายจากแฉวงความหมายต่าง ๆ ผ่านแผนภูมิห่วงโซ่อุปลักษณ์อย่างมีลำดับจากรูปธรรมไปหาสิ่งที่เป็นามธรรม

ในประเด็นกลไกความหมายที่นอกเหนือจากนามนัยที่พบข้างต้นแล้ว พบกลไกอุปลักษณ์ที่เป็นกลไกสำคัญที่มีผลทำให้ความหมายของอวัยวะ ตา นั้นถูกขยายออกไป โดยความหมายที่นำมาวิเคราะห์ พบ 4 กลุ่ม มโนทัศน์ได้แก่ ตา คือสิ่งมีชีวิต ตา คือสิ่งไม่มีชีวิต ตาคือพื้นที่และทิศทาง ตาคือภาษา ซึ่งมโนทัศน์ย่อย 7 อุปลักษณ์ ได้แก่ อุปลักษณ์มโนทัศน์ ตา คือ มนุษย์ ตัวอย่างรายการคำอุปลักษณ์ที่พบเช่น *อิมตา อาหารตา กินด้วยตา* ฯลฯ อุปลักษณ์มโนทัศน์ ตา คือ สัตว์ ตัวอย่างรายการคำอุปลักษณ์ที่พบเช่น *หัวตา หางตา ตาแมว ตากบ ตาดตาตึกเตน* ฯลฯ อุปลักษณ์มโนทัศน์ ตา คือ พืช ตัวอย่างรายการคำอุปลักษณ์ที่พบเช่น *ตาทุกลาป ตาลับประด* ฯลฯ อุปลักษณ์มโนทัศน์ ตา คือ วัตถุ ตัวอย่างรายการคำอุปลักษณ์ที่พบเช่น *ตาว่าง เข้าตา เต็มตา ตากว้าง* อุปลักษณ์มโนทัศน์ ตา คือ ช่อง ตัวอย่างรายการคำอุปลักษณ์ที่พบเช่น *ตาราง ตาเดิน ตาหมากรุก กระซอนลวดตาถี่ ตาอวน ตาข่าย ตากลัว* อุปลักษณ์มโนทัศน์ ตา คือ เวลา ตัวอย่างรายการคำอุปลักษณ์ที่พบเช่น *นิตล้าตา เข้าตาอับ ตา(คราว) ดูตาม้าตาเร็ว* ฯลฯ อุปลักษณ์มโนทัศน์ ตา คือ พื้นที่ ตัวอย่างรายการคำอุปลักษณ์ที่พบเช่น *กรอบของตา ตาแคบ ลานตา ตากว้าง พื้นตา เกินตา* ฯลฯ โดยผู้วิจัยขอหยิบยกตัวอย่างการวิเคราะห์อุปลักษณ์ ตา คือ มนุษย์ ตา คือ ช่อง และ ตา คือ เวลา ตามลำดับ

ตัวอย่างการวิเคราะห์

อุปลักษณ์ ตา คือมนุษย์ ในความหมายเปรียบกับอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกาย เช่น ความหมายเกี่ยวกับการมองเห็น พบอุปลักษณ์โน้มนำที่ที่น่าสนใจคือ มโนทัศน์ “**การมองเห็น คือ การกิน**” (Seeing is eating) เป็นความหมายนามธรรมตัวอย่างรายการคำที่พบอุปลักษณ์ได้แก่ **อิมตา, อาหารตา, กินด้วยตา** พบการขยายแฉกความหมายมโนทัศน์จากแฉกความหมายของมนุษย์ (person) > คุณสมบัติ (quality) เนื่องจากมโนทัศน์เรื่องการรับเข้านั้นปรากฏในหน้าที่ทั้งสองอวัยวะ

อาหารตา : “...ท่านสุนทรภู่กล่าวถึงนั้นเป็นของรับประทานแนมกับข้าวแช่ขาววัง ซึ่งจะต้องสลักเสลาอย่างประณีตสวยงามนอกจากเป็นอาหารปากแล้วยังเป็น**อาหารตา**อีกด้วย ข้าวแช่นั้นมีสองประเภท คือ ข้าวแช่ขาววัง กับข้าวแช่ขาวบ้าน ข้าวแช่ขาวบ้านดูจะไม่พิถีพิถันมากเท่าข้าวแช่ขาววัง... (BIO040)”

อิมตา : “...เอกลักษณ์ที่ขาดไม่ได้คือ อาหารทุกจานจะได้รับการตกแต่งอย่างประณีต ซึ่งถือเป็นศิลปะของอาหารญี่ปุ่น ที่ทำให้ผู้กิน**อิมตา**และอิมท้องไปพร้อม ๆ กัน แต่อาหารเกาหลีจะเน้นในเรื่องคุณค่าทางโภชนาการควบคู่ด้วย ต้องทานเนื้อสัตว์ร่วมกับผัก (ESUN053)...”

กินด้วยตา : “...เราต้องสร้างคุณภาพชีวิตของตัวเอง ไม่ใช่ว่ากินของแพง แต่ต้องรู้ว่าอะไรดี อะไรไม่ดี ไม่ใช่ว่ากินด้วยปากแต่**กินด้วยตา**และสมอง เพื่อจะเอามาเป็นพื้นฐานในการทำงาน เราจะได้ผลงานที่มีคุณภาพออกไป (BIO031)...”

กินทางตา, ตาว่าง : “...เธอคูอยู่ข้างหน้า ฉันอยู่ข้างหลัง ข้างหน้า**กินทางตา** ข้างหลังกินทางปาก ก็มองไม่เห็นไกลตา แต่ใกล้ปาก เดินสองก้าวก็ถึง ฉันก็เลยดูไป รับประทานไป เห็นบ้างไม่เห็นบ้าง ก็ช่างเถอะ ทำให้โลกเป็นสุข ไม่มีการแย่งแก้อีกกับใครให้หงุดหงิด แทนที่จะเก็บเบี้ยใต้ถุนร้าน กลับไปเก็บเบี้ยเสียทุกร้าน ซิมไปเรียบบ่อยาเหลือติดขาม **ตาว่าง** ปากก็ไม่ควรจะว่างให้เหงาใจ...(NWCOL037)”

แฉกความหมายต้นทาง

Domain

มนุษย์ (person)

“การกิน”

(Eating)

[อาหาร น.] + [ตา น.]

(ของกิน) (อวัยวะตาใช้มองเห็น)

[กิน ว.] + [ด้วย พ.พ.] + [ตา น.]

(การใส่อาหารเข้าในปาก) (อวัยวะตาใช้มองเห็น)

[อิม ว.] + [ตา น.]

(สภาพการณ์เต็มของกระเพาะอาหาร) (อวัยวะตาใช้มองเห็น)

แฉกความหมายปลายทาง(Source

(Target Domain)

คุณสมบัติ (quality)

“การมองเห็นของดวงตา”

(Seeing)

[ภาพภายนอกดวงตา]

(สภาพการณ์มองเห็นภาพ)

[การนำภาพเข้าสู่ดวงตา]

(สภาพการณ์มองเห็นภาพ)

[ได้มองเห็นจนพอใจ]

(สภาพการณ์มองเห็นภาพ)

อุปลักษณ์ ตา คือ ช่อง ในมโนทัศน์นี้จะพบความหมายสองรูปแบบได้แก่ ช่องที่มีลักษณะเป็นรู และช่องที่มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยม รวมถึงช่องว่างสี่เหลี่ยมแบบเส้นขนานลายยาว พบการขยายแฉกความหมายมโนทัศน์จากแฉกความหมายของมนุษย์ (person) > วัตถุ (object) > พื้นที่ (space) เนื่องจากลักษณะของสัณฐานดวงตาที่เกิดขึ้นกับมนุษย์เป็นประสบการณ์พื้นฐานที่เชื่อมโยงหาสิ่งที่เป็นรูปธรรมที่มีมโนทัศน์สัณฐานคล้ายกันคือรูที่เกิดขึ้นกับวัตถุ และช่องที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่การจัดเก็บ ดังตัวอย่างในคำว่า **ตาน้ำ ตาหมากรุก** ดังต่อไปนี้

ตาน้ำ : “...ไม่นานเราก็มารู้บ่อน้ำของชาวบ้านที่ตามหา เป็น**ตาน้ำ**เล็ก ๆ ที่ไหลมาจากรากไม้รวมกันเป็นสายน้ำขนาดเล็ก ชาวบ้านเอาอิฐบล็อกไปก่อเป็นอ่างปูนเล็ก ๆ ไว้ตกไข่ใช้อีกทีหนึ่ง (NWCOL050)”

แฉวฉวฉวความหมายฉนวนทาง (Source Domain) มนุษย์ (person) อวัยวะ “ตา” [ตา น.] + [น้ำ น.] (อวัยวะตาบนใบหน้า) + (น้ำตามธรรมชาติ)	→	แฉวฉวฉวความหมายปลายทาง (Target Domain) วัตถุ (object) โพร่งน้ำไหล [บ่อหน้า หรือทางน้ำที่มีน้ำผุดออกมาตลอดเวลาจากใต้ดิน] (รู หรือ ช่องทางไหลของน้ำ)
---	----------	--

แฉวตวงควมหมายต้นทาง	แฉวตวงควมหมายปลายทาง
(Source Domain)	(Target Domain)
มนุษย์ (person)	พื้นที่ (space)
อวัยวะ “ตา” →	ช่องในเกมกระดาน
[ตา น.] + [ราง น.] + [หมากรุก น.]	[พื้นที่ที่เส้นตัดกันเป็นช่องสี่เหลี่ยมขาวสลับดำกันเป็นช่องเท่า ๆ กัน]
(อวัยวะตาบนใบหน้า) + (ร่องหรือช่อง) + (เกมกระดาน)	(ช่องสำหรับเดินหมากในเกม)

อุปลักษณฺ์ ตา คือ เวลา ความหมายมโนทัศน์จากแฉวตวงควมหมายของ มนุษย์ (person) > วัตถุ (object) > พื้นที่ (space) > เวลา (time) เนื่องจากมโนทัศน์ในแฉวตวงควมหมายของพื้นที่ ในความสัมพันธ์ของขอบเขตภายในพื้นที่ สุ่มโนทัศน์จุดเริ่มต้นและจุดจบของรอบเวลา ตัวอย่างที่พบในอุปลักษณฺ์นี้เช่น เข้าตาอั๊บ และ *นัดล้าางตา*

เข้าตาอั๊บ : “...แต่พ่อก็ไม่มีเงิน พอจักซื้อเพื่อบรรเทาความยากจนของยายพร้อมได้ เพราะตัวเองก็เข้าตาอั๊บ พอกัน วันนั้นแม่เราก็กเฝ้าเสียดายผืนระนาดของครุเพือด อันผ่านมาแล้วหลดมือไปเพียงไรก็ตาม... (NWCOL121)”

แหวดววงควววมหาวมต้งทาง	แหวดววงควววมหาวมพลยทาง
(Source Domain)	(Target Domain)
พื้นท่ง (space)	เวลา (time)
ห้องตาราง (tablespace) →	ช่วงจ้งหะเวลาของชวีวต (Life's Occasion)
ตา [น.] + อับ [ก.] →	[อญู่ในช่วงเวลาท่งเห่น้อยยากของชวีวต]
(ช่องว่าง) + (ใช้กับทเกมหมากกรุก	(สภาพโชคชะตาของมนุษย์)
ต้วชนไม่สามารทเดนในช่องอ่นได้)	

ในบริบทความหมายนี้ เปรียบเทียบกับการเดินของตัวหมากเพื่อบรรจุอยู่ในแต่ละช่องของตารางหมากรุก เช่นเดียวกับชีวิตคนเมื่อประสบกับช่วงเวลาอันยากลำบากทำให้ไม่มีหนทางการแก้ไขปัญหาว่าจะต้องเดินไปช่องทางใดต่อไปได้อีก คำว่า อับ ญ ที่นี้มาจากคำว่า ตาอับ คือการกตาดำเนินของคู่ต่อสู้จนทำให้ตัวหมาก (ขุน) ไม่สามารถเดินไปในช่องอื่น ๆ ได้ ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์พบการซ้อนกันระหว่างกลไกของอุปลักษณ์และนามนัยร่วมกัน ซึ่งถือเป็นตัวอย่างหนึ่งของกระบวนการอุปลักษณ์นามนัย (metaphonymy) ในตัวอย่างการวิเคราะห์คำว่า *นักร้องตา* ดังนี้

นั้ดล้า้งตา: “...ระหวางมมดาง บั้ตรครดิด คีขั้ยซ้อเจ้ และด้าันมม่น้าเงินบั้ตรเดบิต คีขั้ยลู้กก้าันน นั้ดล้า้งตา
รอบนั้ คุณผู้้อ่านต้องมาคอยเขียรรักันว่า บั้ตรครดิด กับ บั้ตรเดบิต ใครจะเป้นจ้าวบั้ตรที่ผู้คนเลือกใช้กันมากที่สดุ ...
(NWCQL169)”

ภาพจำลองการนามนัยส่วนย่อยแทนส่วน ใหญ่ (the part for whole) ที่ทำให้ความหมายของ ตารางหมากรุก หมายถึง คราว เนื่องจากตาเดินเป็นส่วนหนึ่งของการเล่นเกมมีความเป็นรูปธรรมเนื่องจากตาหมากรุกมีไว้บรรจุตัวหมากซึ่งตัวหมากแต่ละตัวนั้นมีหน้าที่หรือความสามารถในการเดินเกมแตกต่างกันออกไป โดยผู้เล่นจะผลัดเปลี่ยนการเดิน (turning) ได้คนละตาเดิน การกล่าวถึง ตา (ช่อง) จึงเป็นความหมายที่ถูกกล่าวแทนการเดินในแต่ละครั้ง (Chess move for turning) จากนั้นความหมายของตาเดินได้กลายไปเป็นความหมายอุปลักษณ์ กล่าวคือเปรียบเทียบตาเดินเป็นช่วงเวลา ดังตัวอย่างการวิเคราะห์ต่อไปนี้

แฉวตวความหมายต้นทาง

(Source Domain)

พื้นที่ (space)

ตาเดินหมากรุก (Chess move)

(ช่องสำหรับวาง ใส่หมากและเบี้ยในเกมกระดาน)

[นัด ก.] + [ล้าง ก.] + [ตา น.]

แฉวตวความหมายปลายทาง

(Target Domain)

เวลา (time)

ตา ในความหมาย คราวของเกม (turn)

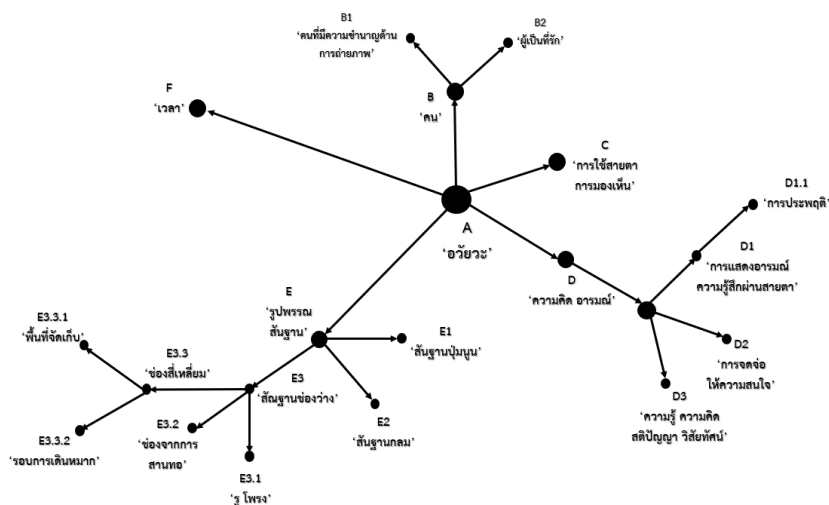
(สภาพรอบของเวลา ถึงคราว)

[การหาผลสิ้นสุดเพื่อยุติเกมได้ผู้แพ้หรือชนะในเกมนั้น เปรียบกับการลบหมากทีละตัวออกจากตาเดิน ล้างกระดานจนเหลือหมากของผู้ชนะฝั่งเดียว ใช้เปรียบกับการแก้แค้นหรือเอาคืนในเกม]

(รอบของเกม) + (ลบ ทำให้หายไป) + (คราว)

(สภาพของโอกาสในแต่ละช่วงเวลา)

ในบริบทความหมายของนัดล้างตานั้น หมายความว่าถึงการบรรจุหมากในตาเดินต่าง ๆ ตาที่หมายถึงคราวนั้นเกิดจากกลไกการนามนัยในเบื้องต้นคือการอ้างความหมายจากการเล่นเกม ต่อมาการอ้างคือการอ้างกระดานไม่ให้เหลือหมากของคู่ต่อสู้ ณ ที่นี้จึงเปรียบได้ว่า ตา ที่หมายถึง ครั้ง, คราว คือคราวหรือช่วงเวลาทีนัดแนะเพื่อจัดการแข่งขันกันหรือสู้กันเพื่อหาผลแพ้ชนะ เมื่อพิจารณาความหมายต่าง ๆ ด้วยการจัดกลุ่มและนำมาอธิบายด้วยเครือข่ายความหมายพบว่า การขยายความหมายของคำเรียกอวัยวะตา นั้นเกิดขึ้นไปอย่างมีทิศทางและมีรัศมีที่แผ่ขยายสามารถสรุปปริศมของการขยายความหมายได้ดังต่อไปนี้

ภาพ 4 แสดงเครือข่ายความหมาย (Semantics network) ของคำเรียกอวัยวะ ตา

แผนภาพเครือข่ายความหมายที่ผู้วิจัยออกแบบนี้ สร้างขึ้นเพื่อให้เห็นภาพและอธิบายทิศทางของรัศมี ความหมายที่แตกออกจากความหมายต้นแบบที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะในร่างกาย การขยายความหมายของคำเรียกอวัยวะ ตา นั้นเกิดขึ้นไปอย่างมีทิศทางและมีรัศมีที่แผ่ขยาย สามารถสรุปรัศมีของการขยายความหมายได้ดังต่อไปนี้

1. คำว่า “ตา” หมายถึง อวัยวะบนใบหน้า เป็นส่วนประกอบหนึ่งของอวัยวะในร่างกายขยายความหมายสู่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ เมื่อพิจารณาความหมายพื้นฐาน $A \rightarrow B$ พบว่า มโนทัศน์ความหมายพื้นฐานของดวงตาอันเป็นส่วนหนึ่งของใบหน้านั้นสัมพันธ์กับเรื่องของความเป็นมนุษย์กล่าวคือเป็นส่วนประกอบหนึ่งของมนุษย์ที่มีความสำคัญดังปรากฏความหมายใหม่ในกลุ่ม B กล่าวถึง ความหมายที่เกี่ยวข้องกับตัวของบุคคล ได้แก่คนอันเป็นที่รัก (B1) เหมือนกับดวงตาที่สำคัญกับชีวิตในความหมายของ แก้วตา และความหมายของคำว่า ตากล้อง หมายถึงบุคคลที่ใช้ดวงตาในการถ่ายภาพ (B2) ต่อมาพบความหมายเกี่ยวกับอวัยวะที่ใช้สำหรับการมองเห็นในกลุ่มความหมาย C และ D นั้นพบว่าเป็นการขยายความหมายจาก $A \rightarrow C$ และ $C \rightarrow D$ ดวงตาทำหน้าที่หลักได้สองอย่างคือหน้าที่สำหรับการมองเห็น (C) และหน้าที่แสดงออก (D) ทั้งสองหน้าที่นี้มีความสัมพันธ์กับการทำงานของสมอง สามารถกล่าวได้ว่าดวงตาเป็นตัวแทนของการประมวลผลเข้าและออกและเป็นส่วนของ อวัยวะประสาทสัมผัสที่อยู่ใกล้กับสมองมากที่สุด ดังนั้นเมื่อมนุษย์มีความคิดหรือความรู้สึกเช่นไรก็จะแสดงออกผ่านสายตาและไม่สามารถควบคุม หรือยากที่จะบังคับให้การแสดงความรู้สึกนั้นไม่ตรงกับการทำงานของสมองได้ เช่น เมื่อมนุษย์รู้สึกมีความสุข พอใจ จะมีประกายตาส่งผ่านออกมาเนื่องจากรูม่านตาเบิกออกขยายอย่างเต็มที่ทำให้ดวงตาสามารถสะท้อนแสงที่ตกกระทบผ่านกระจกตา ในทางตรงกันข้ามเมื่อมนุษย์รู้สึกเศร้า รูม่านตาจะแคบลงทำให้ดวงตาไร้ประกาย ลักษณะเช่นนี้เป็นลักษณะทางกายภาพของปฏิกิริยาในดวงตาที่สามารถสังเกต และเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่อยู่ภายใต้การควบคุมของสมองและยากต่อการควบคุม โดยส่วนใหญ่แล้วความหมายที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับหน้าที่ของดวงตานี้มักเกิดจากกลไกนามนัยทางความหมาย เช่น อวัยวะการแสดงความรู้สึกแทนการแสดงออกด้านอารมณ์ (Expression organ for emotion) ดังนั้นความหมายเกี่ยวกับการแสดงออกในกลุ่ม $D1 \rightarrow D1.1$ คือหน้าที่ของการแสดงออกด้านอารมณ์ผ่านดวงตาเป็นผลให้เกิดการขยายความหมายในการแสดงพฤติกรรม (Behavior) ในลำดับต่อมาเนื่องจากมีมโนทัศน์เรื่องการแสดงออกที่สอดคล้องกัน นอกจากนี้อวัยวะการมองเห็นแทนการรับรู้ (Seeing organ for perception and vision) จากแผนภาพจะทำให้เราเห็นได้ว่า ในแง่ความหมายเกี่ยวกับการรู้คิดทั้งในกลุ่มของ D2 และ D3 นั้นเป็นเรื่องของประสาทสัมผัสที่สัมพันธ์กับการใช้สายตาจึงกล่าวได้ว่ารัศมีของการขยายความหมายนั้นอาจเชื่อมความสัมพันธ์ได้คือ $C \rightarrow D \rightarrow D2 \rightarrow D3$ กล่าวคือกลุ่มความหมาย C เป็นกลุ่มความหมายที่ทำให้เกิดการขยาย D ในความหมายลำดับต่อมา

2. คำว่า “ตา” ความหมายส่วนประกอบของร่างกาย ขยายความหมายสู่ส่วนประกอบของสรรพสิ่ง จากเครือข่ายความหมายในข้อที่ 1) ที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะในร่างกายของมนุษย์ (A) ต่อมาพิจารณาคำเรียกอวัยวะ ตา ไปใช้เพื่อเรียกถึงส่วนประกอบต่าง ๆ ภายนอกร่างกาย จุดนี้เป็นจุดสำคัญที่ชี้ให้เห็นว่ามนุษย์ผู้ใช้ภาษามีการเรียนรู้ที่จะเชื่อมโยงประสบการณ์ทางกายสู่สิ่งต่าง ๆ รอบตัว เนื่องจากมนุษย์เรามีข้อจำกัดทางด้านร่างกายจึงนำสิ่งที่ตนมีเชื่อมโยงเข้าสู่สิ่งที่ตนไม่มี และไม่รู้จัก เช่น นำส่วนของอวัยวะร่างกายบางส่วนไปเชื่อมโยงกับวัตถุภายนอกเมื่อมีคุณสมบัติหรือลักษณะบางประการที่สอดคล้องกัน อุปสรรคคำเรียกอวัยวะร่างกายเกิดขึ้นอย่างชัดเจนในขั้นตอนนี้ เช่น ตาทุกหลาปตาวัน ตาสับปะรด ตาแมว ฯลฯ สามารถกล่าวได้ว่าความหมายเกี่ยวกับสัณฐานของอวัยวะ ตา ในกลุ่ม $A \rightarrow E$ นั้นเกิดจากการเชื่อมโยงสัณฐานของดวงตาสู่สัณฐานของสรรพสิ่งภายนอกเป็นความหมายใหม่ สัณฐานของดวงตา ที่มีลักษณะกลมและนูนออกมาจากส่วนผิวของใบหน้าทำให้เกิดการขยายความหมายในความหมายย่อย $E \rightarrow E1$, $E \rightarrow E2$ และ $E \rightarrow E3$ ได้แก่ความหมาย ‘สัณฐานปุ่ม’ ‘สัณฐานกลม’ และ ‘สัณฐานช่องว่าง’ ผู้ใช้ภาษาเชื่อมโยงเข้าหาลักษณะของวัตถุหรือสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่มีความคล้ายกับตาของมนุษย์และสัตว์ จึงมีการเปรียบเทียบรูปร่างกับสัณฐานของตามมนุษย์และสัตว์กับสิ่งต่าง ๆ โดยวิธีการสร้างคำประสมกับคำมูลต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบของคำนาม+คำนาม, คำนาม+คำกริยา ก็ดี

ในการขยายความหมายขั้นนี้ทำให้ **ตา** มีความหมายที่เพิ่มขึ้นคือ **ตา หมายถึง ปุ่มนูน (E1)** พบว่าคำว่า “ตา” ยังเป็นส่วนหนึ่งที่น่าไปใช้เรียกส่วนของอวัยวะที่มีลักษณะเป็นก้อนนูนออกมาคือ คำว่า “ตาตุ่ม” อีกทั้ง **ตา หมายถึง รูปปร่างทรงกลม (E2)** ในขั้นของความหมายนี้ เช่น ส่วนประกอบตาของพีช ลักษณะของผลในพีชที่คล้ายกับรูปปร่างของตาสัตว์เลนส์สอง วัตถุสองสว่างบนท้องฟ้า (ดวงอาทิตย์) เป็นต้น วัตถุที่มีอยู่รอบตัวเรามีส่วนที่ขาดชื่อเรียกและคำอธิบายได้อย่างครอบคลุม การนำสัณฐานของดวงตาไปเปรียบเทียบกับความเหมือนของรูปปร่างตาเป็นไปเพื่อลดข้อจำกัดในการอธิบายสิ่งต่าง ๆ นอกเหนือความหมายปุ่มนูนแล้ว ยังพบความหมายใหม่ที่เกิดขึ้นในขั้นนี้คือ **ตา หมายถึง ช่องและรู (E3)** ทำให้เกิดความหมายแยกย่อยออกมาได้อีกหลายความหมาย ได้แก่ $E3 \rightarrow E3.1$, $E3 \rightarrow E3.2$ และ $E3 \rightarrow E3.3$ เนื่องด้วยสัณฐานความกลมและช่องภายในดวงตานี้ทำให้เราเกิดการเปรียบเทียบสิ่งที่มีลักษณะที่เป็นโพรงกลม และในโพรงนั้นมีรู ($E3.1$) สัณฐานความเป็นรูและช่องเกิดเชื่อมโยงเข้ากับลักษณะของช่องแบบอื่น ๆ ได้แก่ ช่องที่เกิดจากการหักถล่ม จักสานเป็นรูปปร่างต่าง ๆ ตลอดจนการทอ ($E3.2$) ให้เป็นลวดลายบนพื้นผ้า หรือ ช่องที่เกิดจากการประสานให้เกิดช่องแนวราบยาวเป็นสี่เหลี่ยมเพื่อจัดเก็บ ($E3.3 \rightarrow E3.3.1$) ความหมายส่วนนี้ทำให้เกิดมิติของพื้นที่ในช่องว่าง (Spatial conceptual)

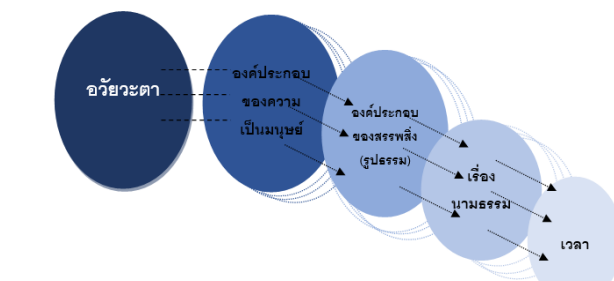
3. คำว่า “ตา” จากความหมายที่เกี่ยวข้องกับส่วนของสรรพสิ่ง คุณสมบัติความเป็นวัตถุ พื้นที่ การบรรจุ ขยายความหมายสู่ความหมายเชิงนามธรรม ในขั้นการขยายความหมายนี้พบว่าความหมายในกลุ่ม E มีผลทำให้มิติทัศนความหมายถูกแยกย่อยออกมาจากความเข้าใจเชิงพื้นที่ซึ่งเป็นลักษณะทางกายภาพเข้าหาความหมายของสิ่งที่ถูกกล่าวอ้างถึงแต่ยังคงอาศัยความเข้าใจเรื่องของการบรรจุภายในช่องว่าง ในระยะความสัมพันธ์ของ $A \rightarrow E$ จึงเกิดความหมายใหม่ที่ไกลออกไปคือความหมาย $E3.2.1$ ในความหมายของขั้นนี้ **ตา มีความหมายถึง ตำแหน่งในช่องและรอบของการเล่น (Turn)** พบว่ามีการขยายความหมายจาก $E \rightarrow E3 \rightarrow E3.3.2$ มีความสัมพันธ์ระหว่างจังหวะการเดินตัวหมาก ขยับหมากไว้อีกพื้นที่ของช่องทางเดิน จากความหมายของคำว่า ตา ที่เพิ่มเติมจากส่วนประกอบของสรรพสิ่งต่าง ๆ ความว่างภายในช่องนี้ทำให้เกิดพื้นที่ ส่วนสำคัญที่ทำให้ความหมายของตาเข้าใกล้ความเป็นนามธรรมและเริ่มไกลจากความหมายของการเป็นอวัยวะดวงตามาจากการเล่นเกมกระดานบนตารางหมากรุก เนื่องจากการเล่นเกมกระดานเป็นเกมเชิงกลยุทธ์ เป็นการจำลองการใช้ชีวิตของมนุษย์ รวมถึงการวางแผนต่าง ๆ ผ่านองค์ประกอบของหมากบนตาเดินต่าง ๆ โดยการขยายความหมายเกิดขึ้นภายใต้กลไกการใช้นามนัย (metonymy)

4. ความหมายของคำว่า “ตา” ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของช่องว่างขยายความหมายสู่ “ช่วงของเวลา” จากความหมายของ ‘รอบของตาเดิน’ ($E3.3.2$) ที่หมายถึงรอบการเล่นทำให้เกิดความหมายอ้างอิงของ **ตา หมายถึง คราวและช่วงเวลา (F)** สามารถกล่าวได้อีกนัยว่า $E3.3.2$ มีผลทำให้เกิดความหมาย F นั่นคือเกิดการขยายความหมายระหว่างกลุ่ม $E \rightarrow F$ จากข้อมูลพบการเปรียบเทียบที่มีความซับซ้อนมากขึ้นเช่นคำว่า *นัดล้างตา*, *ตาเดินหมากรุก*, *เข้าตาจน*, *ตาม้าตาเรือ* ตัวอย่างที่ยกมานี้ล้วนมีความสัมพันธ์ในลักษณะคาบเกี่ยวระหว่างความเป็นรูปธรรมกับความเป็นนามธรรมกับการเล่นหมากรุก เช่น *ตาม้าตาเรือ* ใช้ในความหมายถึงการระมัดระวัง *นัดล้างตา* ใช้ในความหมายต้องการเอาชนะ นอกจากนี้ยังใช้เปรียบเทียบในความหมายของช่วงเวลาของชีวิต กาลเทศะ โชคชะตาต่าง ๆ เช่น *เข้าตาอัป* *เข้าตาจน* เป็นต้น คำว่า ตา ถูกนำมาใช้ในบริบทใหม่ที่นอกเหนือจากเรื่องของการเล่นเกมกระดานจนมีความสัมพันธ์กับเรื่องของเวลาในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตในที่สุดโดยคำว่า ตา เมื่อปรากฏเดี่ยว ๆ พบเป็นหน่วยนับ 1 รอบ ของเวลานั้น ๆ เช่น “ในตานี้ไม่ชนะ” หมายถึงในรอบเกมนี้ไม่ชนะ ซึ่งมีได้กล่าวเพียงการเล่นเกมกระดานอีกต่อไปแต่หมายถึงการเล่นเกมนอื่น ๆ ด้วย นอกจากนี้คำว่า ตา ยังหมายถึง ถึงคราว เช่น “ถึงตาเธอพูด” หมายถึงได้เวลาสำหรับการพูด คำเรียกอวัยวะ ตา ในบริบทความหมายของเวลา ถือเป็นส่วนที่ไกลออกจากความหมายของอวัยวะมากที่สุด เมื่อพิจารณาระยะห่างและความสัมพันธ์ของ $A \rightarrow F$ สามารถที่จะอธิบายถึงรัศมีความหมายอยู่ในระยะที่ห่างไกลจากความหมายที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะและมีความหมายที่เป็นนามธรรมอย่างสมบูรณ์เมื่อเทียบกับความหมายที่ถูกขยายออก

จากขั้นอื่น ๆ สามารถสรุปภาพรวมของการขยายความหมายของคำเรียกอวัยวะด้วยวิธีของการขยายความหมายจากแผนภาพได้ดังนี้

สรุปและอภิปรายผล

แนวคิดอรรถศาสตร์ปริชานที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้มุ่งศึกษาแบบการใช้แนวคิดทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งโดยเฉพาะ เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาความหมายจำเป็นจะต้องนำเสนอให้เห็นทุกแง่มุม ผลการศึกษาในครั้งนี้จึงอธิบายถึงปรากฏการณ์คำหลาย

ภาพ 5 แสดงการขยายมโนทัศน์ความหมายของคำเรียกอวัยวะ ตา

ความหมายของคำเรียกอวัยวะ ในหลายมิติและมีลำดับขั้นตอน จากการวิจัยในครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า แนวคิดต้นแบบและการจำแนกคำหลายความหมายอย่างมีหลักการช่วยให้สามารถจัดกลุ่มทางความหมายได้ด้วยเกณฑ์ที่ลดความเป็นอัตวิสัยของการจัดกลุ่มความหมายเนื่องจากในบางครั้งความหมายนั้นต้องอาศัยการตีความบนพื้นฐานของประสบการณ์ในแต่ละบุคคล รวมถึงการศึกษาโลกทางความหมายนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้สามารถทำความเข้าใจถึงมโนทัศน์และปริชานของผู้ใช้ภาษา ไม่ได้เกิดขึ้นเพียงกลไกใดกลไกหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นนามนัย อุปลักษณ์ และกระบวนการร่วมกันทั้งสองกลไก ล้วนมีผลที่ทำให้ความหมายของคำเรียกอวัยวะ ตา นั้นมีความหมายมากกว่าความหมายของชื่อเรียก อวัยวะในร่างกายทั้งมนุษย์และสัตว์ อีกทั้งแนวคิดเครือข่ายความหมายทำให้เห็นการขยายความหมายที่มีความชัดเจน มีทิศทางและสามารถอธิบายได้ถึงพัฒนาการของการขยายความหมายของคำเรียกอวัยวะ ตา อย่างชัดเจนกว่าในงานวิจัยในอดีตที่มุ่งศึกษาเฉพาะประเภทของความหมาย จากการวิเคราะห์การขยายความหมายของคำเรียกอวัยวะตาทำให้เห็นว่าในภาษาไทยมีการอาศัยประสบการณ์ทางด้านร่างกายเป็นต้นแบบทางความหมาย ต่อมามีการขยายเชื่อมโยงสู่สิ่งรอบตัวที่เป็นสิ่งรูปธรรมไปตลอดจนสิ่งที่เป็นนามธรรม และเกิดการขยายความหมายที่เป็นนามธรรมอย่างสมบูรณ์คือความหมายของตาที่สัมพันธ์กับเรื่องของเวลา โดยกลไกการขยายความหมายนั้นเกิดขึ้นภายใต้กลไกทางปริชานอันได้แก่ นามนัยและอุปลักษณ์ ดังที่กล่าวไปในแล้วนั้น สามารถอธิบายได้ว่า ภายใต้มโนทัศน์ในปริชานของผู้ใช้ภาษาที่กล่าวมานั้นดำเนินไปตามกิจกรรมทางปริชานคือกลไกทางความหมายซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความหมายต่าง ๆ และเป็นปัจจัยที่ทำให้ความหมายของคำเรียกอวัยวะ “ตา” นั้นขยายออกจากวงความหมายของอวัยวะในร่างกาย ทำให้เห็นเครือข่ายทางความหมายอย่างหลากหลาย โดยในแต่ละกลุ่มความหมายนั้นประกอบด้วยความหมายย่อยที่แตกออกจากความหมายพื้นฐานออกไปโดยมีลำดับเครือข่ายทางความหมาย คือ คำว่า “ตา” หมายถึง อวัยวะบนใบหน้า ทำหน้าที่ในการมองเห็น เป็นความหมายพื้นฐาน จากนั้นคำว่า “ตา” จากความหมายส่วนประกอบของร่างกาย ขยายความหมายสู่ส่วนประกอบของสรรพสิ่ง ต่อมาคำว่า “ตา” จากความหมายที่เกี่ยวข้องกับความเป็นวัตถุขยายความหมายสู่ความหมายเชิงนามธรรมมากยิ่งขึ้น และท้ายที่สุดความหมายของสัณฐาน “ตา” ที่หมายถึงช่องในวัตถุขยายสู่ความหมายของเวลาจากการศึกษาระบบมโนทัศน์คำเรียกอวัยวะ “ตา” พบว่า ในมโนทัศน์ที่หนึ่ง ตา คือสิ่งมีชีวิต สะท้อนให้เห็นระบบปริชานของผู้ใช้ภาษาไทยว่าอวัยวะ “ตา” เป็นอวัยวะสำคัญของมนุษย์ ผู้ใช้ภาษาเชื่อมโยงความหมายสะท้อนผ่านกลไกการเปรียบเทียบความหมายในแวดวงของเรื่องอวัยวะในร่างกายและเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นมนุษย์ กล่าวคือ “ตา” เป็นตัวแทนของมนุษย์ แสดงให้เห็นถึงการกระทำ พฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิด มีอารมณ์ความรู้สึก ไหวพริบ วิสัยทัศน์ความสามารถ อีกทั้ง “ตา” ยังเป็นส่วนประกอบของอวัยวะของร่างกายมนุษย์เอง อีกทั้งอวัยวะตายังใช้เปรียบเทียบว่ามีกลไกการทำงานคล้ายอวัยวะปากในเรื่องของการรับเข้าและส่งออก ดังจะเห็นว่าความหมายของการมองเห็นถูกใช้

เปรียบเทียบกับความหมายของการกินนอกจากนี้ยังเชื่อมโยงถึงร่างกายของสัตว์ มโนทัศน์นี้ส่งผลให้ผู้ใช้ภาษาไทยเชื่อมโยงมโนทัศน์สู่ธรรมชาติภายนอก นั่นคือส่วนประกอบของความเป็นพืช ดังจะเห็นได้จากการจำลองว่าพืชมีร่างกายเฉกเช่นมนุษย์หรือร่างกายสัตว์และมืองค์ประกอบในร่างกายหนึ่งที่เหมือนกับ ตา ในมโนทัศน์นี้จะเห็นว่าครอบคลุมทั้งคน สัตว์ และพืชอีกด้วย

มโนทัศน์ที่สอง **ตา คือสิ่งไม่มีชีวิต** ในมโนทัศน์นี้ผู้ใช้ภาษาไทยเปรียบตาเป็นวัตถุสิ่งของกล่าวคือ ตาเป็นส่วนประกอบหรือชิ้นส่วนหนึ่งของวัตถุ เช่น ในความหมายเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ของมนุษย์ เปรียบได้กับการประเมินคุณค่าของวัตถุเช่น มีรสชาติ มีอุณหภูมิร้อนเย็น มีความอ่อนนุ่ม หยิบจับได้ ดวงตามีคุณสมบัติแข็งหรือแตกหักได้ เปรียบกับสภาพความเป็นวัตถุคือเป็นของภายนอกที่จับต้องได้และใช้เครื่องมือวัดสภาพของวัตถุนั้น ๆ ได้ นอกจากนี้ตายังหมายถึงช่องว่างจากการถักสานและประสาน อันเป็นส่วนประกอบในวัตถุต่าง ๆ เช่น เป็นลวดลาย เป็นปุ่มปม เป็นรู เป็นโพรงหลุม เป็นต้น

มโนทัศน์ที่สาม **ตา คือพื้นที่และทิศทาง** ในมโนทัศน์นี้ทำให้ได้เห็นถึงการเปรียบเทียบการเคลื่อนที่อย่างมีทิศทาง การเห็นมโนภาพของตำแหน่งของอวัยวะตา รวมถึงเห็นภาพจำลองของพื้นที่ขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นภายในดวงตาด้อยค่าอุปลักษณ์ที่พบในมโนทัศน์นี้ เช่น *ตาตัว ลานตา รกตา สะอาดตา ตากว้าง ตาแคบ* เป็นต้น โดยส่วนใหญ่ความหมายที่พบนั้นจะสัมพันธ์กับเรื่องของความสามารถในการมองเห็นและวิสัยทัศน์ เปรียบให้เห็นว่าการมองเห็นและความคิดนั้นมีระยะที่สามารถวัดได้เช่นเดียวกับเรื่องของพื้นที่ สามารถประเมินเป็นความสั้น-ยาว กว้างแคบ ต่ำสูง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิธีการเชื่อมสัมพันธ์ในระบบบริหารของผู้ใช้ภาษาว่า “Good is Up and Bad is Down” หมายถึง “ดีคือขึ้นและแย่คือลง” และ “Width is more and Narrow is less” หมายถึง “กว้างคือมากและแคบคือน้อย” นั่นเอง

มโนทัศน์สุดท้ายคือ **ตา คือภาษา** ในมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาไทยได้ตั้งคุณสมบัติการบรรจุภายในวัตถุสิ่งของเปรียบกับการบรรจุเข้าไปในอวัยวะตา ได้แก่ คุณสมบัติการเข้า-ออก คุณสมบัติภายใน-นอก การมีปริมาตร การเปิด-ปิด เป็นต้น จากการวิจัยพบว่าความหมายของอวัยวะตาที่เกี่ยวข้องกับภาษาบรรจุนั้นมักเกี่ยวข้องกับความหมายของเรื่อง การแสดงออกถึงความรู้สึกผ่านสายตา และการรับรู้ผ่านสายตาไปยังสมอง โดยสิ่งที่บรรจุไว้ในภาษาจะดวงตานั้นมีรูปร่างที่ไม่แน่นอน สิ่งที่ถูกรับรู้เข้ามามีความสัมพันธ์กับเรื่องของการรับรู้ เช่น การมองเห็น ด้อยค่าอุปลักษณ์ที่ทำให้เห็นมโนทัศน์นี้เช่น *ในตา เข้าตา เต็มตา ตาว้าง เปิดตา ปิดตา* ด้อยค่าลักษณะนี้ทำให้เกิดภาพของสภาพและปริมาตรที่อยู่ภายในภาษา รวมถึงการเคลื่อนที่ของสิ่งที่บรรจุเข้าสู่ภาษา อีกทั้งสิ่งที่ออกจากภาษานั้นก็จะสัมพันธ์กับเรื่องของการแสดงออกทั้งเรื่องของอารมณ์ ความรู้สึก ด้อยค่าอุปลักษณ์ที่ทำให้เห็นมโนทัศน์นี้เช่น *ออกนอกตา* เป็นต้น จากการศึกษามโนทัศน์การบรรจุพบว่า ผู้ใช้ภาษาไทยเปรียบอวัยวะตาเป็นภาษาของความรู้สึก (Eye is Container of feelings) และ ตาเป็นภาษาจัดเก็บภาพ (Eye is Container of picture) จากข้อค้นพบในการศึกษาทำให้ทราบว่าความหมายที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่และการมองเห็นของอวัยวะตา นั้นมีมากที่สุดเนื่องจากหน้าที่ของดวงตาทำหน้าที่ในการมอง และมนุษย์ใช้ดวงตาในการรับรู้เป็นประสาทสัมผัสที่ใช้มากที่สุด การมองเห็นจึงมีความสัมพันธ์ต่อการรับรู้ (perception) และผลจากการมองเห็นนั้นคือวิสัยทัศน์ (vision) ซึ่งเป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่ามนุษย์เรานั้นใช้ประสบการณ์ทางด้านร่างกาย (bodily experience) เป็นพื้นฐานของระบบคิดและภาษามากที่สุด ในส่วนความหมายที่พบน้อยที่สุดคือ คือความหมายเกี่ยวกับเวลาซึ่งเป็นความหมายเชิงนามธรรม โดยสามารถอธิบายได้ว่า เครือข่ายทางความหมาย (semantic networks) ระหว่างพื้นฐานความหมายของเรื่องร่างกายและเวลานั้นสัมพันธ์กันในรัศมีความหมายที่มีระยะห่างกันมากที่สุด ผลการศึกษาการขยายความหมายของคำเรียกอวัยวะตา ที่พบนั้น เริ่มจากการเปรียบเทียบกับกระบวนการนามนัย อุปลักษณ์ การซ้อนกันระหว่างนามนัย-อุปลักษณ์ที่ทำให้ความหมายขยายออกจากความหมายพื้นฐานกล่าวคือ ความหมายพื้นฐานหมายถึงอวัยวะทำหน้าที่มองเห็นอยู่ในส่วนบนของใบหน้า จากนั้นกลายเป็นความหมายสู่ส่วนประกอบของสรรพสิ่ง เช่น “ตาตุ่ม” “ตาวัน” “ตาทุลาบ” และความหมายสู่สัณฐานช่องว่างกระทั่ง

ขยายสู่ความหมายถึงเวลา เช่น “ตาน้ำ” “ตาเดิน” “ตากล้า” “เข้าตาอับ” “ตาดีได้ตำรายเสีย” “ตา(คราว)” เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดของเลคอฟฟ์ และจอห์นสัน Lakoff & Johnson (1980) ซึ่งกล่าวว่ามนุษย์เราใช้วิธีการอุปลักษณ์ในการเปรียบเทียบในชีวิตประจำวันจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปหาสิ่งที่อยู่ไกลตัวทั้งสิ้น

นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่า มโนทัศน์ของคำเรียก อวัยวะ “ตา” ในภาษาไทยยังมีความสอดคล้องกับภาษาอื่น ๆ ด้วย ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจมากเมื่อเทียบกับภาษาอื่น เช่น ภาษาอังกฤษ พบว่า คำว่า “ตาแมว” ที่หมายถึง ชื่อเรียกเลนส์นูนส่องระหว่างประตูตรงกับคำว่า “ตาปลา” (Fish eyes) ในความหมายเดียวกัน อาจกล่าวได้ว่า ในมโนทัศน์พื้นฐานตาของสัตว์ ถูกนำมาอ้างอิงเพื่อเป็นส่วนประกอบของวัตถุอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากร่างกายของคนและสัตว์ได้อีกด้วย นอกจากนี้ยังพบว่าความหมายเกี่ยวกับ สันฐาน ‘ปุม’ ‘รู’ และ ‘ช่อง’ ในภาษาอังกฤษยังพบการใช้ความหมายของคำว่า “Eye” เช่นกัน ในการศึกษาของไฟน์แกน (Finegan, 1997) อ้างถึงใน โชคชัย ห่วงถนอม (2548) ที่ได้ศึกษาอุปลักษณ์เกี่ยวกับ “ตา” ได้แก่ “The eye of needle” (รูเข็ม), “The eye of a potato” (หน่อมันฝรั่ง), “The eye of a storm” (ตาพายุ) คำว่า “eye” ทั้ง 3 คำมีลักษณะทางกายภาพต่างกัน แต่ในความต่างนั้นมีลักษณะร่วมปรากฏอยู่คือความกลมคล้ายสันฐานของดวงตามนุษย์ ในที่นี้ไฟน์แกนเชื่อว่า ดวงตามนุษย์เป็นต้นแบบให้เกิดอุปลักษณ์ดังกล่าว

ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับอุเกอร์เรอร์และชมิท (Unger & Schmid, 1996) ที่ได้กล่าวว่ากระบวนการอุปลักษณ์จากสิ่งหนึ่งไปยังสิ่งหนึ่ง โดยได้กล่าวว่า eye of heaven (ดวงตาแห่งสวรรค์) หมายถึง ดวงอาทิตย์ เกิดการขยายมโนทัศน์ ตาเป็นมนุษย์ (eye is human) จึงเรียก sun ว่าเป็นอวัยวะหนึ่งในเวลากลางวันที่ทำหน้าที่เสมือนตาในร่างกายของมนุษย์ ตาของพระอาทิตย์ข้างต้นว่าการขยายมโนทัศน์ ตาเป็นมนุษย์ (Eye is human) จึงทำให้คำว่า “ตา” ในภาษาอังกฤษนั้นสามารถขยายความหมายเพื่อใช้เรียกสรรพสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลาย ดวงตามนุษย์ทำให้เกิดอุปลักษณ์และการให้ความหมายกับสรรพสิ่งตามคำเรียกที่ยกมาในตัวอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบในงานวิจัยครั้งนี้ ในรายการข้อมูลคำว่า “ตาวัน” เป็นต้น ในด้านของคำว่า “ตา” ในรูปแบบของคำประสมสามารถสร้างได้อย่างไม่จำกัดและทำให้ความหมายของคำว่า ตา นั้นเกิดการขยายความหมายออกไปด้วย โดยโครงสร้างภาษาไทยที่มีไวยากรณ์ในประโยค S+P เมื่อเติมกริยาต่อท้ายคำว่า ตา ทำให้เกิดความหมายที่ ตา สามารถทำหน้าที่อย่างประจักษ์ได้ เช่น ตาดี ตำราย ตาบอด ตาแข็ง ตาใส ตาต่ำ ฯลฯ ลักษณะเหล่านี้เป็นการสร้างความหมายของตาที่เป็นผู้กระทำและบอกความหมายของผู้กระทำ เทียบกับคุณสมบัติทางความหมายของวัตถุได้ ปรากฏการณ์การสร้างคำประสมเช่นนี้ สามารถเกิดขึ้นได้อย่างไม่จำกัดและเกิดขึ้นได้เรื่อย ๆ โดยอาศัยกลไกนามนัยและอุปลักษณ์ร่วมกันซึ่งทำให้ได้ยังคงความหมายที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของตาที่เป็นส่วนประกอบหนึ่งในอวัยวะภายในร่างกายของมนุษย์ จากข้อมูลการปรากฏของคำเรียกอวัยวะ “ตา” ยังพบว่ามีความสัมพันธ์กับอวัยวะอื่น ๆ ในส่วนของหัว ได้แก่ ใบหน้า (face) และหู (ear) การปรากฏของคำว่า “ตา” เมื่อปรากฏกับอวัยวะอื่น ๆ มักจะปรากฏในรูปของคำซ้อน สำนวนสี่พยางค์ หากปรากฏร่วมกับใบหน้า มักจะมีความหมายที่สัมพันธ์กับเรื่องของการได้ยิน เกียรติศักดิ์ศรี (Face) โดยพบว่า การปรากฏของคำว่า “ตา” พร้อมกับใบหน้านั้นมิได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายแต่อย่างใด แต่เป็นการซ้อนเพื่อเสียง กล่าวคือ หน้าและตา มีเสียงสระที่สัมพันธ์กัน เนื่องจากในภาษาไทยมีลักษณะการซ้อนเพื่อเสียงอยู่ทั้งที่ซ้อนแบบสระสัมพันธ์กันหรือเสียงพยัญชนะสัมพันธ์กันก็ตาม เช่น *เนื่อหน้า ขาแขน มือไม้* เป็นต้น

นอกจากนี้ หากอวัยวะตาสัมพันธ์กับความหมายของหู จะมีความหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการรับรู้ (perception) นั่นเป็นเพราะว่า ทั้งดวงตาและหูมีหน้าที่การรับรู้ (Perception) ที่มีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ ต่างก็เป็นตัวแทนของสมองทำหน้าที่ในการรับเข้าและสมองประมวลผลต่อไป ทั้งนี้ด้วยกระบวนการทางความหมายของนามนัย (metonymy) เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ความหมายของ ตา ที่เป็นอวัยวะนั้นถูกขยายความหมายสู่การรับรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการขยายความหมายของสำนวนไทยที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะร่างกายของ นันทนา วงษ์ไทย (2552) ที่กล่าวว่า มโนทัศน์นามนัย ‘อวัยวะของการรับรู้’ เป็นตัวแทนความหมายของการรับรู้ (THE ORGAN PERCEPTION FOR

PERCEPTION)’ ตัวอย่างเช่น คำว่า ‘หูตาว้างไกล’ ที่พบในงานวิจัยครั้งนี้ ตาและหูมีหน้าที่ในการรับสารภายนอก (Organ <=> Perception/Visual/Hearing) การมองเห็นขยายความหมายสู่ความสามารถในการรับรู้ของสมอง (Visual → Vision) ซึ่งเป็นกลไกอุปลักษณ์ ‘ตา คือ วิสัยทัศน์ความสามารถในการคิด’ ที่ทำให้ความหมายมีความเป็นนามธรรมมากขึ้นคืออวัยวะในการมองเห็นคืออวัยวะในการรู้คิด (THINGINK IS SEEING) เราจึงเรียกกลไกทางความหมายที่ซ้อนกันในลักษณะนี้ว่า อุปลักษณ์นามนัย (Metaphonymy)

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยเห็นว่ากลไกอุปลักษณ์ถือเป็นกลไกที่สำคัญที่ทำให้ความหมายนั้นสามารถขยายสู่ความเป็นนามธรรมได้มากที่สุด เช่น ในงานวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบอุปลักษณ์การมองเห็นในภาษาจีนและภาษาอังกฤษ ของ จุนซ่วย ลี (Zunshuai, 2013) พบว่า อุปลักษณ์เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ความหมายนั้นเกิดการพัฒนาย่างต่อเนื่อง โดยได้กล่าวว่า VCM (Vision Conceptual Metaphor Mechanism) เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ทั้งภาษาจีนและอังกฤษพบการขยายความหมายที่หลากหลาย อันได้แก่ ความหมายประเภทของความคิด ประเภทของการประเมินค่า ประเภทของการคาดหวัง และประเภทของพฤติกรรมการแสดงออก โดยอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดเชิงปรัชญาและประสบการณ์ทางด้านร่างกาย (Embodied philosophy) ตัวอย่างที่พบและสอดคล้องกันกับงานวิจัยนี้เช่นเรื่องมีโนทัศน์ภาษา ‘ตา คือ ภาชนะ’ (Eye is container) เช่น *I could see fear in his eyes* เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ความหมายของอวัยวะ ตา มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงความหมายจากคำนามไปทำหน้าที่เป็นลักษณะนาม (Noun>Count N.) จากข้อค้นพบในงานวิจัยคือ ตา มีความหมาย เป็นหน่วยนับของเวลา และเป็นหน่วยนับของจำนวน แปลงได้แก่ 1 ตา ที่หมายถึง 1 รอบเวลา และ 1 ตา ที่หมายถึง จำนวน 1 แปลง แต่เนื่องจากวัตถุประสงค์ในการวิจัยมิได้กำหนดการศึกษาหน้าที่ของคำนามตา จากตัวอย่างในงานศึกษาทำให้เราเห็นได้อย่างชัดเจนว่าความหมายของคำว่า ตา นั้นมิได้ทำหน้าที่ในลักษณะของการเป็นคำนามอย่างเดียวยังพัฒนาตัวเองในหน้าที่ของลักษณะนามได้ด้วย ลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับการกลายของคำนามไปสู่คำบอกลักษณะของคำนาม ซึ่งเป็นสากลลักษณะ (typology language) ที่เกิดขึ้นในทุกภาษา ซึ่งสามารถนำประเด็นนี้ไปต่อยอดศึกษาเชิงแบบลักษณ์เพื่อเปรียบกับภาษาต่าง ๆ ได้ต่อไป

2. ปรากฏการณ์ความเป็นสากลลักษณะของความหมายอวัยวะ ตา นี้เป็นประเด็นที่น่าสนใจเพื่อศึกษาเปรียบเทียบกับภาษาอื่น ๆ ที่ใกล้เคียงกัน เช่น ภาษาในตระกูลขร้า - ไท เช่น ในประเด็นเรื่องของการปรากฏคำเรียก “ตาวัน” (sun) ที่ปรากฏร่วมกันในภาษาลาว ภาษาไทอื่น ๆ เช่น คำว่า ตาเว็น ซึ่งปรากฏในรูป ວາວເນີ ในภาษาไทยลื้อ และ ຕາເວັນ ในภาษาลาว เป็นต้น การเปรียบเทียบดวงตา เป็นพระอาทิตย์นอกจากในภาษาไทยแล้วในภาษาอังกฤษยังพบอุปลักษณ์การเปรียบเทียบดวงตาเป็นพระอาทิตย์เช่นกัน โดยท้องฟ้าคือสวรรค์ที่อยู่เบื้องบนและพระอาทิตย์คือดวงตาของสวรรค์ดังคำว่า “eye of heaven” ที่หมายถึงพระอาทิตย์ (Sun) โดยเปรียบถึงการที่สวรรค์มีดวงตาส่องมายังโลกทำให้สวรรค์รับรู้ได้ถึงความคิดชั่วของมนุษย์ อย่างไรก็ตามสำหรับภาษาตระกูลขร้า-ไท พบการเรียกว่า ตาวัน เช่นกันในภาษาลาว (ตาเว็น) และภาษาไทยลื้อ (ตาวัน) โดยรากศัพท์ภาษาตระกูลไทคำว่า “วัน” / *ɣwanA2/ นั้นหมายถึง พระอาทิตย์และหมายถึง ท้องฟ้า ในภาษาไทยถิ่น เช่น คำว่า “แลหวัน” หมายถึง มองฟ้าในภาษาไทยถิ่นใต้

สำหรับในภาษาไทยคำว่า “วัน” นั้นหมายถึงช่วงเวลากลางวัน (daylight) ผู้วิจัยได้สันนิษฐานว่ากระบวนการนามนัยทางความหมายทำให้คำว่า วัน และ ดวงอาทิตย์นั้นมีความหมายแยกออกจากกันต่างจากภาษาไทดั้งเดิม เมื่อเราพูดถึงว่ากลางวันเราจะนึกถึงภาพของดวงอาทิตย์ แต่ในภาษาไทยคำว่า “วัน” โดด ๆ ไม่ทำให้ผู้ใช้ภาษาเกิดภาพของดวงอาทิตย์ แต่กลับเป็นภาพของช่วงเวลาที่มืดแสงสว่าง และการซ้อนคำว่า ตา เข้าไปนั้นเพื่อให้เห็นว่าวัตถุสิ่งนี้มีลักษณะกลมคล้ายกับดวงตามนุษย์และสามารถองค้ำความหมายเดิมไว้ ในภาษาไทยจึงคงการใช้คำว่า /ตาวัน/ ต่อมาวิวัฒนาการ

เปลี่ยนแปลงทางเสียงเหลือเป็น /ตะวัน/ ในที่สุด ซึ่งปรากฏการณ์คำหลายความหมายของคำเรียกอวัยวะ ตา เป็นอีกหนึ่งตัวอย่างหนึ่งที่น่าสนใจสำหรับการศึกษาภาษาเชิงประวัติเพื่อให้ทราบถึงที่มาของคำ

เอกสารอ้างอิง

- กึ่งกาญจน์ เทพกาญจนา. (2559). *กระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ฝ่ายวิจัย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นัชชา ธีระสาโรจ. (2559). *การศึกษาการแยกความหมายของคำหลายความหมายในภาษาไทยโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ความหมายแบบแฝง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นันทนา วงษ์ไทย. (2552). *อุปลักษณะประสาทลัษณ์ในภาษาไทย : การศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Brosnahan, L., (1990). *Japanese and English gesture : contrastive nonverbal communication*. Tokyo: Taishukan Press.
- Evans, V., & Green, M. (2006). *Cognitive linguistics*. Edinburgh University Press.
- Heine, B., Claudi, U., Hünemeyer, F. (1991). *Grammaticalization: A Conceptual Framework*. University of Chicago Press.
- Lakoff, G & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press.
- Rosch, E. (1977). Human categorization. In N. Warren, *Studies in cross-cultural psychology* (pp. 1–49). London: Academic Press.
- Tyler, A., & Evans, V. (2003). *The Semantics of English Prepositions: Spatial Scenes, Embodied Meaning and Cognition*. Cambridge: Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/CBO9780511486517>
- Zunshuai, L. (2013) A comparative Survey of Vision Metaphors Based on the Corpus in English and Chinese. *Theory and Practice in Language Studies*, 3(7), 1232-1242.